

Planowanie partycypacyjne
jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony
i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast

Miasto Mielec

Diagnoza terenu problemowego

Studium przypadku

Główny Instytut Górnictwa
Zakład Ochrony Wód
Katowice, 2018 r.

Zespół autorski Głównego Instytutu Górnictwa w składzie:

Kierownik merytoryczny projektu:

dr inż. Paweł Zawartka

Zespół:

dr inż. Lucyna Cichy

mgr Małgorzata Deska

dr Marcin Głodniok

dr Adam Hamerla

mgr Monika Janicka

dr inż. Ewa Janson

dr inż. Karolina Jąderko

dr inż. Beata Kończak

dr inż. Mariusz Kruczek

mgr Małgorzata Markowska

dr Paweł Łabaj

dr Łukasz Pierzchała

mgr inż. Elżbieta Uszok

dr inż. Dariusz Zdebik

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Hierarchizacja problemów ochrony/gospodarowania zasobami przyrody miasta	6
2.1. Problemy ochrony przyrody miasta	6
2.2. Hierarchizacja wyzwań	11
3. Zasady identyfikacji i wyboru terenu problemowego	15
4. Analiza uwarunkowań przyrodniczo-przestrzennych terenu problemowego.....	16
4.1. Położenie i ogólna charakterystyka miasta	16
4.2. Geneza i rys historyczny miasta	20
4.3. Zasoby przyrodnicze miasta – obszary cenne przyrodniczo objęte ochroną prawną	23
4.4. Zasoby przyrodnicze miasta – tereny zieleni urządzonej	25
4.5. Lokalizacja i charakterystyka ogólna obszaru problemowego	35
4.6. Walory przyrodnicze obszaru problemowego.....	36
4.7. Powiązania przestrzenne.....	43
4.8. Tendencja przekształceń	44
4.9. Formy użytkowania (m.in. w kategoriach usług ekosystemowych)	49
4.10. Infrastruktura	54
4.11. Zagrożenia	57
5. Identyfikacja grup interesariuszy	62
6. Identyfikacja podmiotów (grup zawodowych) mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu.....	73
7. Identyfikacja powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody anallzowanego terenu.....	79
7.1. Rozpoznanie interakcji między grupami zawodowymi	79
7.2. Powiązania przyczynowo-skutkowe w oddziaływaniu na przyrodę.....	79
7.3. Opracowanie drzewa problemów – wstępne założenia.....	82
8. Zasady doboru uczestników i reguły działania grupy docelowej.....	84
8.1. Metoda i zasady doboru grup zawodowych	84
8.2. Reguły działania grupy docelowej	88
9. Metody i techniki pozyskiwania interesariuszy do uczestnictwa w pracach grupy docelowej	93
Literatura	101
Spis rysunków.....	104
Spis tabel.....	105

1. WSTĘP

Dobrze rozwinięty i sprawnie funkcjonujący system ekologiczny miasta jest jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju obszarów zurbanizowanych oraz przyczynia się do poprawy jakości życia. Istniejące i projektowane systemy terenów zieleni, w formie połączonych połąci i korytarzy, stanowią spójną strukturę w tkance miasta. Układy te pełnią zarówno funkcję integrującą całość, jak i stanowią swego rodzaju miejski rezerwuar zieleni. Tego typu funkcję spełniają w tkance urbanistycznej Mielca parki i obszary leśne, które są terenami o znacznej bioróżnorodności, a także miejscem bytowania gatunków flory i fauny. Są również miejscem spędzania wolnego czasu przez mieszkańców miasta i pozytywnie wpływają na jego klimat. Rozwijający się w Polsce trend do budowania osiedli mieszkaniowych na terenach podmiejskich, w najbardziej atrakcyjnych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym fragmentach miasta, spowodował nieodwracalne straty w ekosystemach (degradację całych obszarów lub ich fragmentów). W dalszej kolejności powoduje to obniżanie wartości przyrodniczych tych przestrzeni i wywieranie presji na obszary zielone – obecnie niezagospodarowane, a także na obszary sąsiednich gmin powiązanych przyrodniczo i krajobrazowo z miastem.

Celem projektu INTEGRAPLAN (*Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast*) na terenie Mielca jest wypracowanie, we współpracy z różnymi grupami zawodowymi, podejścia do usystematyzowania zarządzania terenami zielonymi w mieście i wykorzystania w sposób zrównoważony ich potencjału do świadczenia usług ekosystemowych. Odpowiednia ochrona, zagospodarowanie tych obszarów, zarządzanie nimi z poszanowaniem środowiska przyrodniczego przyniosą wymierne korzyści dla mieszkańców miasta – przestrzeń miejska stanie się bardziej przyjazna dla nich i atrakcyjna dla inwestorów, co wpłynie również na kondycję finansową miasta i regionu oraz rozwój gospodarczy.

Przedmiotem niniejszego studium jest:

- analiza walorów przyrodniczych, ich genezy, stanu, powiązań przestrzennych, tendencji przekształceniowych, form użytkowania (m.in. w kategoriach usług ekosystemowych) oraz zagrożeń;

- identyfikacja grup interesariuszy, ważnych dla procesu zarządzania zasobami przyrody w mieście, w tym szczególnie na obszarze problemowym;
- identyfikacja podmiotów (grup zawodowych) mających udział w zarządzaniu/gospodarowaniu analizowanym terenem;
- identyfikacja pozostałych podmiotów (grup zawodowych) mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu;
- wstępna identyfikacja powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu.

2. HIERARCHIZACJA PROBLEMÓW OCHRONY/GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA

2.1. Problemy ochrony przyrody miasta

Mielec, w odróżnieniu od większości miast województwa podkarpackiego, kojarzony jest jako ośrodek przemysłowy – przede wszystkim skupiony wokół przemysłu lotniczego. W ostatnich latach, po powstaniu Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec (Rysunek 1), nastąpiła dywersyfikacja tego przemysłu. Spowodowało to znaczne zmiany w sposobie użytkowania gruntów i przekształcenia terenu w krajobraz typowo miejski.

Rysunek 1. Euro-Park Mielec

Źródło: <https://europark.arp.pl/o-strefie/region/strefa-mielec.JPG>

Konsekwencją tych zmian było naruszenie jakości ekosystemów i obniżenie wartości poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego. Miasto Mielec nadal jednak ma dostęp do obszarów o szczególnej wartości przyrodniczej rangi co najmniej regionalnej – Kotliny Sandomierskiej i Doliny Wisłoki. Istotne jest zapewnienie mieszkańcom dostępu do obszarów o wysokich walorach przyrodniczych przez zachowywanie ciągłości obszarów zielonych w zurbanizowanej części miasta. Niska świadomość ekologiczna i brak poszanowania dla wartości przyrodniczych w ubiegłych dziesięcioleciach, zrodziło problemy o charakterze środowiskowo-przestrzennym, które istnieją do dnia dzisiejszego. Również dzisiaj źle rozumiany rozwój gospodarczy i presja różnych grup zawodowych powodują zubożenie ośrodków miejskich w obszary cenne przyrodniczo.

Z drugiej jednak strony wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców i ich dążenie do podnoszenia jakości życia, w tym przestrzeni funkcjonowania, powodują presję społeczną na tworzenie przestrzeni o atrakcyjnych i wysokich walorach środowiskowych i estetycznych. Coraz częściej tereny zielone są traktowane jako element infrastruktury miejskiej zapewniającej m.in. ochronę przed negatywnymi skutkami zmian klimatu. Według Europejskiej Agencji Środowiska¹ i Komisji Europejskiej^{2,3}, **zielona infrastruktura** jest „strategicznie zaplanowaną siecią obszarów naturalnych i półnaturalnych, zaprojektowaną i zarządzaną w sposób mający zapewnić szeroką gamę usług ekosystemowych”. Obejmuje ona obszary zielone (lub niebieskie w przypadku ekosystemów wodnych) i jest obecna zarówno na obszarach wiejskich, jak i w środowisku miejskim. W ujęciu EEA i Komisji Europejskiej **do zielonej infrastruktury należy zaliczyć system NATURA 2000, obszary objęte krajowym systemem ochrony przyrody, również pozostałe elementy systemu przyrodniczego, pozostające poza ochroną prawną, bez względu na to, czy są pozostałością naturalnych ekosystemów, czy zostały celowo wykreowane przez człowieka**⁴. W potocznym rozumieniu do najbardziej powszechnych rodzajów zasobów zielonej infrastruktury należą lokalne formy ochrony przyrody i skupiska zieleni. W skali miejsca lub osiedla wskazuje się np. zagajniki, zadrzewienia wzdłuż ulic i na poboczach, żywoploty, z kolei w skali miasta i dzielnicy – również zadrzewienia komunalne, parkowe założenia krajobrazowe oraz parki leśne. Do zasobów zielonej infrastruktury należą również formy użytkowania terenu określane jako zieleń w przestrzeni miasta, są to np. skwery, ogródki działkowe, zieleńce osiedlowe, prywatne ogrody, zielone dachy i ściany, a w skali miasta lub dzielnicy także parki miejskie, zieleńce miejskie czy też obszary użytkowane rolniczo⁵.

¹ EEA, 2011: Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems

² COM, 2011: 17 final. Wkład polityki regionalnej w zrównoważony wzrost w ramach strategii „Europa 2020”. Dokument roboczy służb Komisji, SEC (2011), 92 final

³ COM, 2013: 249 final. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zielona infrastruktura – zwiększanie kapitału naturalnego Europy. SWD (2013), 155 final

⁴ EEA, 2011: Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems

⁵ Trząski L., Gieroszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów

Identyfikacja problemów ochrony przyrody miasta oraz gospodarowania jego zasobami zdefiniowana została w istniejących dokumentach i opracowaniach poświęconych Miastu Mielec.

W *Programie Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024*, jako najważniejszym dokumencie opisującym stan środowiska przyrodniczego i plan jego kształtowania w najbliższych latach, wskazano szereg problemów dotyczących poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego miasta, w tym jego zasobów przyrodniczych.

W ocenie autorów *Programu* do najważniejszych problemów i wyzwań należą:

- przekroczenia dopuszczalnych poziomów pyłów zawieszonych i poziomu docelowego benzo(a)pirenu związanych zarówno z emisją z gospodarstw indywidualnych, przemysłu energetycznego oraz przemysłu związanego z przetwórstwem drewna i tworzyw, jak i z niewydolnego układu komunikacyjnego (Rysunek 2),

Rysunek 2. W Mielcu podobnie jak w wielu innych polskich miastach zły stan jakości powietrza występuje najczęściej zimą

zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych.
Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 21-37

Źródło: <https://www.hej.mielec.pl>

- przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu związanych z niewydolnym układem komunikacyjnym i niewystarczającym udziałem komunikacji publicznej w ruchu pasażerskim,
- pogarszająca się jakość wód powierzchniowych związana z wpływem działalności antropogenicznej,
- podtopienia terenu i mienia związane z intensyfikacją występowania deszczy nawalnych powodujących wezbrania typu *Flash Flood*,
- geogeniczne zanieczyszczenie wód podziemnych i związane z nim ponadnormatywne stężenia niektórych substancji w wodzie (odczyn, żelazo, węgiel organiczny),
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych substancjami ze spływów powierzchniowych w wyniku działalności rolniczej, a także pochodzącymi ze zbiorników bezodpływowych na ścieki,
- lokalne zaburzenia związane z morfologią koryta Wisłoki, poziomem wód, zaburzenie funkcjonowania lokalnych ekosystemów,
- degradacja gleb i utrata ich zdolności produkcyjnych związanych z nasilającym się przesuszaniem gruntów wskutek zmian klimatycznych powodujących wzrost temperatury i zmniejszenie ilości opadów,
- utrata naturalnych cech środowiska glebowego spowodowana wzrastającą presją urbanizacyjną na tereny biologicznie,
- zanieczyszczenie gleb i powietrza związane z nielegalnym postępowaniem z odpadami mieszkańców i przedsiębiorców (dzikie składowiska, spalanie w piecach)⁶.

Z punktu widzenia zasobów przyrodniczych miasta do najważniejszych problemów należą:

- utrata różnorodności biologicznej przez zaburzenie reżimu hydrologicznego cieków oraz zmniejszenie zdolności retencyjnych w ekosystemach,
- utrata rodzimych walorów przyrodniczych przez ekspansję gatunków inwazyjnych i obcych geograficznie,

⁶ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec, 2016

- zmniejszenie zdolności adaptacyjnych do zmian klimatu i odporności ekosystemów, a także najcenniejszych gatunków roślin i zwierząt, spowodowane dużą presją turystyczną i urbanizacyjną na tereny o wysokich walorach przyrodniczych i na tereny leśne,
- utrata cennych walorów przyrodniczych i straty gospodarcze w drzewostanach w wyniku nasilających się zjawisk ekstremalnych, tj. huraganów, powodzi, suszy⁷.

W *Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016–2023* zostały również określone problemy środowiskowe tego miasta:

- zły stan powietrza atmosferycznego, przede wszystkim wyrażony w ponadnormatywnych wartościach dla pyłu PM₁₀, PM_{2,5} oraz benzo(a)piranu,
- przekroczenie norm hałasu komunikacyjnego,
- wysoki udział terenów przemysłowych w powierzchni ogółem⁸.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca nie zawiera opisu problemów przyrodniczych, natomiast w części poświęconej środowisku przyrodniczemu i jego zasobom wskazuje na nie w pełni wykorzystany potencjał obszaru i jego zasobów przyrodniczych oraz konieczność sieciowania jego elementów. Wskazuje również na potrzebę wykorzystania zasobów przyrodniczych do budowy zaplecza dla edukacji ekologicznej⁹.

Diagnoza strategiczna w ramach opracowania *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025* podkreśla znaczący udział terenów zielonych w mieście i potencjał dolin rzecznych, a zwłaszcza doliny Wisłoki. W diagnozie, jako najważniejszy problem, wskazano złą jakość powietrza atmosferycznego. Zgodnie z zapisami ww. diagnozy jest to również problem najczęściej wskazywany przez mieszkańców miasta¹⁰.

⁷ Tamże

⁸ Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016–2023, Instytut Badawczy IPC Spółka z o.o., Wrocław 2017

⁹ Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca, Geoprofit, Warszawa-Mielec, 2015

¹⁰ Diagnoza strategiczna. Załącznik nr 1 do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Delta Partner Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych, grudzień 2015

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Mielca nie analizuje wszystkich problemów środowiska przyrodniczego, niemniej zawarto w nim ważny zapis dotyczący genezy przynajmniej części jego problemów:

„W Mielcu istnieją problemy wynikające z faktu niespójności terytorialnej miasta. Szybki rozwój urbanistyczny sprawił, że tereny zabudowane wkomponowywane były w tereny uprzednio niezagospodarowane, w tym również obszary zalesione. Fakt ten nie pozostał bez wpływu na obecny charakter przestrzeni zielonej, głównie parków. Miejsca te nie są wystarczająco zagospodarowane, zieleń nie ma charakteru zieleni parkowej”¹¹.

2.2. Hierarchizacja wyzwań

Z przedstawionego w powyższym podrozdziale przeglądu dokumentów, przeprowadzonego w kontekście istniejących problemów ochrony przyrody i gospodarowania zasobami przyrodniczymi w Mielcu, wynika poniżej przedstawiona hierarchizacja wyzwań, jakie stoją przed miastem i jego mieszkańcami.

Na pierwszy plan wysuwają się niewątpliwie problemy związane z jakością powietrza atmosferycznego wymieniane praktycznie we wszystkich przytoczonych powyżej dokumentach. Problem złego stanu sanitarnego powietrza, poza jego faktycznym negatywnym wpływem na jakość życia mieszkańców i ich zdrowie, nabrał znaczenia również ze względu na jego ogólnopolski charakter. Prowadzone w ostatnich latach kampanie informacyjno-edukacyjne, nowe metody pomiaru jakości powietrza oraz informowania społeczeństwa spowodowały, że świadomość tego problemu jest zdecydowanie większa niż innych problemów związanych z zarządzaniem środowiskiem w mieście.

Poza typowymi i pierwszoplanowymi działaniami na rzecz ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery, takimi jak: wymiana źródeł ciepła, kontrole paliw spalanych w przedsiębiorstwach i paleniskach domowych czy promocja transportu zbiorowego, uwagę należy zwrócić także na tereny zielone w mieście, które znacząco wpływają na ograniczenie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń i tworzą strefy o lepszej jakości powietrza (o mniejszym zanieczyszczeniu), na których mogą przebywać i spędzać aktywnie czas mieszkańcy.

¹¹ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Mielca, ATMOTERM S.A., Mielec, 2015

Drugim z najczęściej pojawiających się problemów jest wzrost udziału terenów zabudowanych zajmowanych zarówno pod budownictwo mieszkaniowe, jak i pod instalacje przemysłowe. Zjawisko „rozlewania się” miast jest powszechne nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie. Presja deweloperów i podmiotów gospodarczych na tereny zielone jest bardzo duża, a polityka przestrzenna miast, nawet jeśli prowadzona według najlepszych wzorców, nie zawsze jest w stanie przeciwdziałać temu zjawisku. Co więcej – brak powszechnej wiedzy i praktyki wyceny usług ekosystemowych często prowadzi do błędnego wniosku, że pozostawienie i ochrona terenów zielonych jest stratą dla rozwoju gospodarczego miasta.

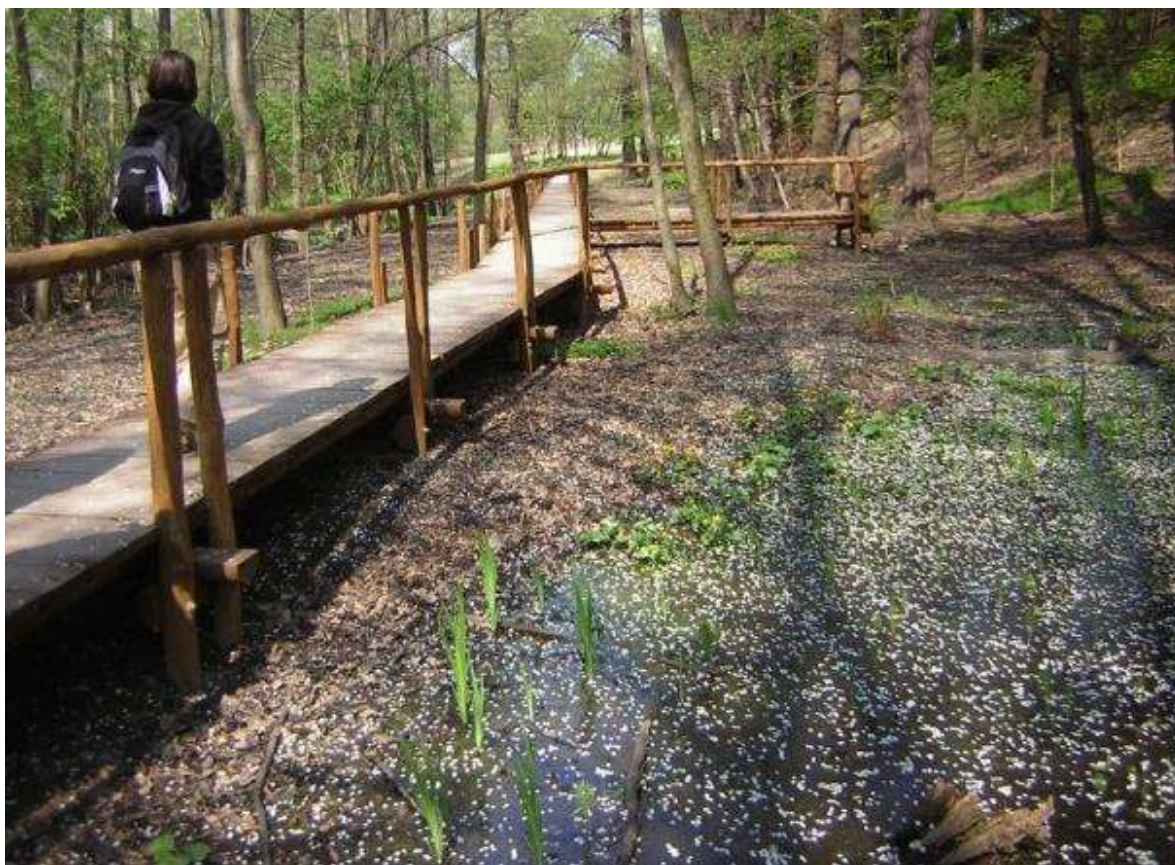
Kolejnym problemem w gospodarowaniu zasobami przyrodniczymi miasta jest pogarszająca się jakość wód zarówno powierzchniowych, jak i podziemnych. Poza działaniami infrastrukturalnymi najbardziej skutecznym środkiem ochrony wód jest zapewnienie możliwości ich samooczyszczania przez częściowe naturalizowanie zlewni. Podstawowym warunkiem poprawy jakości wód jest wzrost retencyjności zlewni, który zapobiegnie szybkiemu odprowadzaniu wód opadowych, a także przedostawaniu się zanieczyszczeń do wód. Coraz bardziej powszechne jest włączanie zielono-błękitnych przestrzeni miasta do systemu gospodarowania wodami opadowymi jako pełnoprawnego i skutecznego elementu, którego skuteczność jest uwarunkowana zapewnieniem ciągłości i odpowiedniego arealu na terytorium miasta.

Kolejnym w hierarchii problemem jest niska odporność na zmiany klimatu i związane z tym zjawiska, np. powodzie miejskie czy zjawisko miejskiej wyspy ciepła. Podobnie jak w poprzednich zagadnieniach jednym z najważniejszych działań zapobiegających negatywnym skutkom zmian klimatu, jest zapewnienie w środowisku miejskim odpowiedniej powierzchni terenów zielonych o możliwie wysokich walorach przyrodniczych. Ich rolą jest nie tyle przeciwdziałanie zmianom klimatu, co łagodzenie ich skutków przez m.in. tworzenie odpowiedniego mikroklimatu, zwiększanie retencji (wpływ na ograniczanie podtopień i łagodzenie zjawiska suszy).

Wynikiem hierarchizacji problemów i wyzwań jest element łączący wszystkie z wyżej wymienionych, zdefiniowanych w *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Mielca*, czyli niespójność terytorialna miasta. Jest to problem powszechny dla polskich ośrodków miejskich, zresztą zauważony jakiś czas temu i – co ważne – nie pozostawiony bez reakcji.

Niemniej jednak, co zostało podkreślone podczas I warsztatów projektu INTEGRAPLAN w Mielcu, działania ukierunkowane na ochronę i kształtowanie obszarów zielonych należy kontynuować. Priorytetem jest kształtowanie przestrzeni o wysokich walorach przyrodniczych, dostępnych i przyjaznych przebywającym tam ludziom. Nie mniej ważne jest zapewnienie spójności i ciągłości terenów zielonych w mieście.

Należy mieć na uwadze, że zasada zrównoważonego rozwoju – szczególnie na obszarach miejskich – nie wymaga eliminacji ingerencji człowieka w obszary o podwyższonych walorach przyrodniczych czy krajobrazowych. Wręcz przeciwnie – zachęca do maksymalnego wykorzystania tego zasobu w taki sposób, aby go nie uszczuplać dla przyszłych pokoleń. Przykładów zrównoważonego zarządzania obiektami zieleni miejskiej i obszarami o podwyższonych walorach przyrodniczych na terenach polskich miast jest dużo (Rysunek 3). Nieco gorzej wygląda sytuacja w podejściu systemowym do zarządzania przyrodą w mieście jako całością.

Rysunek 3. Przykład ochrony obszarów cennych przyrodniczo z jednoczesnym udostępnieniem terenu dla mieszkańców – Katowice, dolina rzeki Ślepiotki

Źródło: archiwum projektu REURIS – Revitalisation of urban river spaces (Rewitalizacja miejskich przestrzeni nadrzecznych). Katowice, Główny Instytut Górnictwa

W związku z powyższym oraz ustaleniami jakie poczyniono z przedstawicielami Urzędu Miasta w Mielcu, stwierdzono, że w hierarchii wyzwań, jakie stoją przed Mielcem, jest kontynuacja porządkowania terenów zielonych i zapewnianie ich ciągłości na obszarze miasta. Jednocześnie, w kontekście stojących przed Mielcem wyzwań, związanych z ochroną powietrza atmosferycznego i adaptacją do zmian klimatu, zakłada się wykorzystanie ich potencjału do świadczenia usług ekosystemowych, w tym funkcji oczyszczającej i retencyjnej dla wód opadowych i roztopowych. Dodatkowym elementem w projekcie i tematem współpracy w ramach spotkań z grupami zawodowymi na terenie Mielca ma być wypracowanie wspólnego stanowiska dotyczącego formy udostępnienia tych przestrzeni mieszkańcom i określenie ich funkcji użytkowych w sposób zrównoważony, niezagrożający funkcjonującym tam ekosystemom.

3. ZASADY IDENTYFIKACJI I WYBORU TERENU PROBLEMOWEGO

Podjęcie działań na obszarze problemowym ma na celu zaproponowanie takiego rozwiązania, które znajdzie zastosowanie nie tylko w Mielcu, ale także w innych polskich miastach.

Wybór terenu problemowego jest punktem kluczowym w realizacji projektu – właściwy umożliwi przeprowadzenie całego procesu w formie, która będzie mogła stanowić swego rodzaju wzorzec działań i pozwoli na wypracowanie procedur działania dla zarządzania środowiskiem przyrodniczym w pozostałych obszarach miasta. Teren powinien być reprezentatywny dla problemów zdefiniowanych dla miasta i stanowić ich odbicie w skali lokalnej. Z drugiej strony obszar problemowy nie powinien być przypadkiem wyjątkowo trudnym i skomplikowanym, mogłoby to wpłynąć na wydłużenie i zwiększenie zakresu, a to utrudniłoby zrozumienie kluczowych kroków procesu dochodzenia do konsensusu i osiągnięcia zakładanych celów.

Pierwszy krok, czyli „określenie i uzgodnienie problemu z interesariuszami”, stanowiła analiza istniejących opracowań i dokumentacji, wizji terenowych oraz zorganizowanie spotkań warsztatowych z wybraną grupą interesariuszy (przedstawicielami wybranych wydziałów Urzędu Miasta Mielca i jednostek podległych, np. Straży Miejskiej).

Opis problemów przedstawiony został w poprzednim rozdziale. Na jego podstawie określono charakterystykę terenu, który mógłby stać się obszarem problemowym:

- obszar obejmujący teren zielony na terenie Mielca,
- teren przestrzennie powiązany z innymi terenami zielonymi Mielca,
- obszar o określonych wartościach środowiskowych,
- obszar sąsiadujący z terenami mieszkaniowymi lub usługowymi,
- odpowiednie skomunikowanie obszaru umożliwiające stosunkowo proste dotarcie mieszkańców do niego,
- brak istniejących planów przekształcenia terenu,
- teren umożliwiający przeprowadzenie ewentualnych inwestycji infrastrukturalnych.

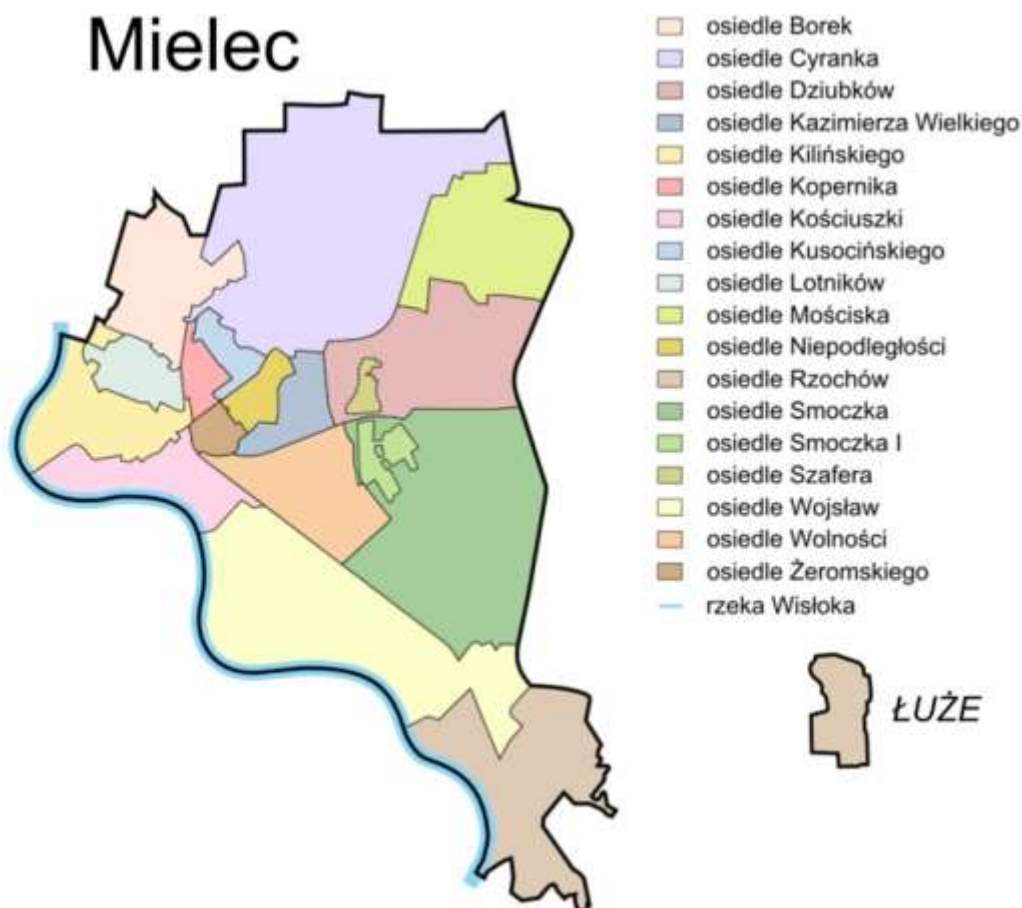
Dodatkowo pod uwagę wzięto aspekty pragmatyczne ograniczające ryzyko naruszenia harmonogramu realizacji projektu takie jak:

- działania na terenie miejskim lub ze znacznym udziałem terenów miejskich,
- miejsce funkcjonowania społeczności lokalnych i grup zawodowych, które będą zainteresowane udziałem w projekcie i umożliwią osiągnięcie zakładanych celów.

4. ANALIZA UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZO-PRZESTRZENNYCH TERENU PROBLEMOWEGO

4.1. Położenie i ogólna charakterystyka miasta

Miasto Mielec jest gminą miejską i jednocześnie siedzibą powiatu mieleckiego w województwie podkarpackim. Mielec leży w środkowej części Kotliny Sandomierskiej nad rzeką Wisłok, a jego powierzchnia wynosi 47 km². Według podziału administracyjnego miasto dzieli się na jednostki pomocnicze (osiedla), które wyodrębniono w Statucie Gminy Miejskiej Mielec¹². Są to osiedla: Borek, Cyranka, Dziubków, Kazimierza Wielkiego, Kilińskiego, Kopernika, Kościuszki, Kusocińskiego, Lotników, Mościska, Niepodległości, Rzochów, Smoczka, Smoczka I, Szafera, Wojsław, Wolności i Żeromskiego (Rysunek 4).

Rysunek 4. Mapa osiedli w Mielcu

Źródło: <https://.wikipedia.org>

¹² Uchwała Nr V/38/03 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 20 marca 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Miejskiej Mielec

Według podziału fizyczno-geograficznego J. Kondrackiego¹³ miasto leży w obrębie Prowincji Karpat Zachodnich z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym, podprowincji Podkarpacie Północne, w makroregionie Kotliny Sandomierskiej, w obrębie Niziny Nadwiślańskiej (512.41) i Doliny Dolnej Wisłoki (512.44), z kolei część zachodnia gminy (część osiedla Rzochów-Łuże) w obrębie Płaskowyżu Tarnowsko-Kolbuszowskiego (512.48). Płaskowyż Kolbuszowski (512.48) to mezoregion fizycznogeograficzny położony w południowo-wschodniej Polsce, między dolinami Wisłoki i Sanu, zbudowany głównie z piasków rzecznych, w obrębie których wykształciły się duże kompleksy wydmowe o wysokości do 25 m. Nizina Nadwiślańska (512.41) to mezoregion leżący w południowo-wschodniej Polsce. Obejmuje on szeroką dolinę w górnym biegu Wisły i składa się z trzech terasów zalewowych Wisły, z których najwyższy pokryty jest lessem, a środkowy jest częściowo zawydmiony. Dolina Dolnej Wisłoki (512.44) to mezoregion fizycznogeograficzny, który leży w południowo-wschodniej Polsce i obejmuje dolinę górnej Wisłoki, w której obrębie zlokalizowane są dwa terasy zalewowe – prawy piaszczysty (wyższy) oraz lewy łąkowy (niższy)¹⁴.

Jak wynika z planu (Rysunek 5) miasto wyraźnie dzieli się na:

- strefę przemysłową z lotniskiem w północnej części miasta,
- tereny zielone we wschodniej części i w dolinie Wisłoki,
- strefę miejską z udziałem zieleni miejskiej i ogródkami działkowymi w pozostałej części miasta.

¹³ Kondracki J., Geografia regionalna Polski. Warszawa, PWN, 2002

¹⁴ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM SA, Mielec, 2016

Rysunek 5. Plan Mielca

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/52/Plan_Mielca.svg/790px-Plan_Mielca.svg.png

W obszarze Mielca dominują tereny niezabudowane, które stanowią ok. 59% w strukturze zagospodarowania miasta. Tereny te obejmują lasy, tereny otwarte, np. obszary użytkowane rolniczo, łąki, pastwiska i tereny zieleni urządzonej, tj. tereny z zielenią izolacyjną (np. pasy przydrożne), parki, zieleńce czy ogródki działkowe. Dominująca zabudowa wielorodzinna w strukturze zagospodarowania terenu miasta i jego przemysłowy charakter, stanowią stosunkowo wysoki potencjał rozwoju zieleni miejskiej w Mielcu. Stanowi ona walor pod względem przyrodniczym (duża ilość pomników przyrody), pełni również funkcje rekreacyjne. Zieleń miejska pełni istotną rolę w kształtowaniu warunków aerosanitarnych,

a także klimatycznych na terenie miasta¹⁵. Utrzymanie i rewitalizacja oraz powiększanie/kreowanie powierzchni terenów zieleni miejskiej jest niezwykle istotne zarówno w kontekście zmian klimatycznych, jak również funkcjonowania przestrzeni miejskiej. W świetle powyższych, mając na uwadze funkcję regulacyjną, czyli poprawienie warunków aerosanitarnych, jaką pełni zieleń miejska dla mikroklimatu miasta, a także estetyczną, należy zapewnić właściwe utrzymanie terenów zielonych i pomników przyrody oraz wprowadzać nowe elementy zazieleniające tkankę miejską. Nawet stosunkowo proste zabiegi, tj. tworzenie niewielkich łąk, ustawianie schronień w parkach czy na innych terenach zielonych, pozwalają na utrzymanie różnorodności biologicznej miasta i strefy podmiejskiej. Obszary leśne na terenie Mielca znajdują się w jego wschodniej części i w części centralnej – Park Leśny „Góra Cyranowska”, a także na niewielkich obszarach doliny Wisłoki.

Zgodnie z podziałem regionalizacji przyrodniczo-leśnej¹⁶ lasy należą do Krainy Małopolski (VI), mezoregionu Puszczy Sandomierskiej (VI-31). Obszary leśne wschodniej części miasta należą do Puszczy Sandomierskiej. Walory przyrodnicze są związane przede wszystkim z doliną rzeki Wisłoki, a także kompleksem leśnym znajdującym się we wschodniej części miasta w obrębie Puszczy Sandomierskiej. Niewielka część miasta Mielca – enklawa między gminą wiejską Mielec a gminą Niwiska – leży na terenie Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Ponadto na terenie miasta znajdują się liczne ostoje dzikich zwierząt, a najważniejsze z nich są lasy, szczególnie w otoczeniu kompleksu stawów rybnych na osiedlu Cyranka i dolina Wisłoki. Stwierdzono tam występowanie wielu gatunków ptaków m.in. bociana czarnego, jastrzębia, myszołowa zwyczajnego, dzięcioła czarnego, kruka, puszczyka i gatunków ssaków: jeź wschodni, gronostaj, łasica, ryjówka aksamitna. Z kolei najcenniejsze ostoje związane ze środowiskiem wodnym stanowią doliny rzeczne Wisłoki i jej dopływów; spośród ptaków stwierdzono występowanie m.in. zimorodka, strumieniówki, perkoza zausznika, łośówki. Wśród gatunków ptaków związanych z terenami nieleśnymi zidentyfikowano: skowronka polnego, dzierlatkę, pustułkę, srokosza, dzierzbę czarnoczelną, świergotka łąkowego, dzięcioła zielonego.

¹⁵ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec, 2016

¹⁶ Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa 2012; dostępna: http://www.lasy.gov.pl/pl/pro/publikacje/copy_of_gospodarka-lesna/hodowla/regionalizacja-przyrodniczo-lesna-polski-2010-1/view (dostęp: 22.03.2018)

Na terenie miasta Mielca odnotowywano także występowanie gadów: jaszczurki zwinki, jaszczurki żyworodnej, zaskrońca, a spośród płazów występuje m.in. ropucha szara, ropucha zielona oraz kumak nizinny. Wśród gatunków roślin na terenie miasta występuje m.in. barwinek pospolity, długosz królewski, mącznica lekarska, berberys zwyczajny, miodunka miękkowłosa, kalina koralowa, kruszyna pospolita. Na terenie Mielca zidentyfikowano również stanowiska roślin uznawanych za rzadkie, np. centurii pospolitej, miłka letniego oraz driakwi żółtej¹⁷.

4.2. Geneza i rys historyczny miasta

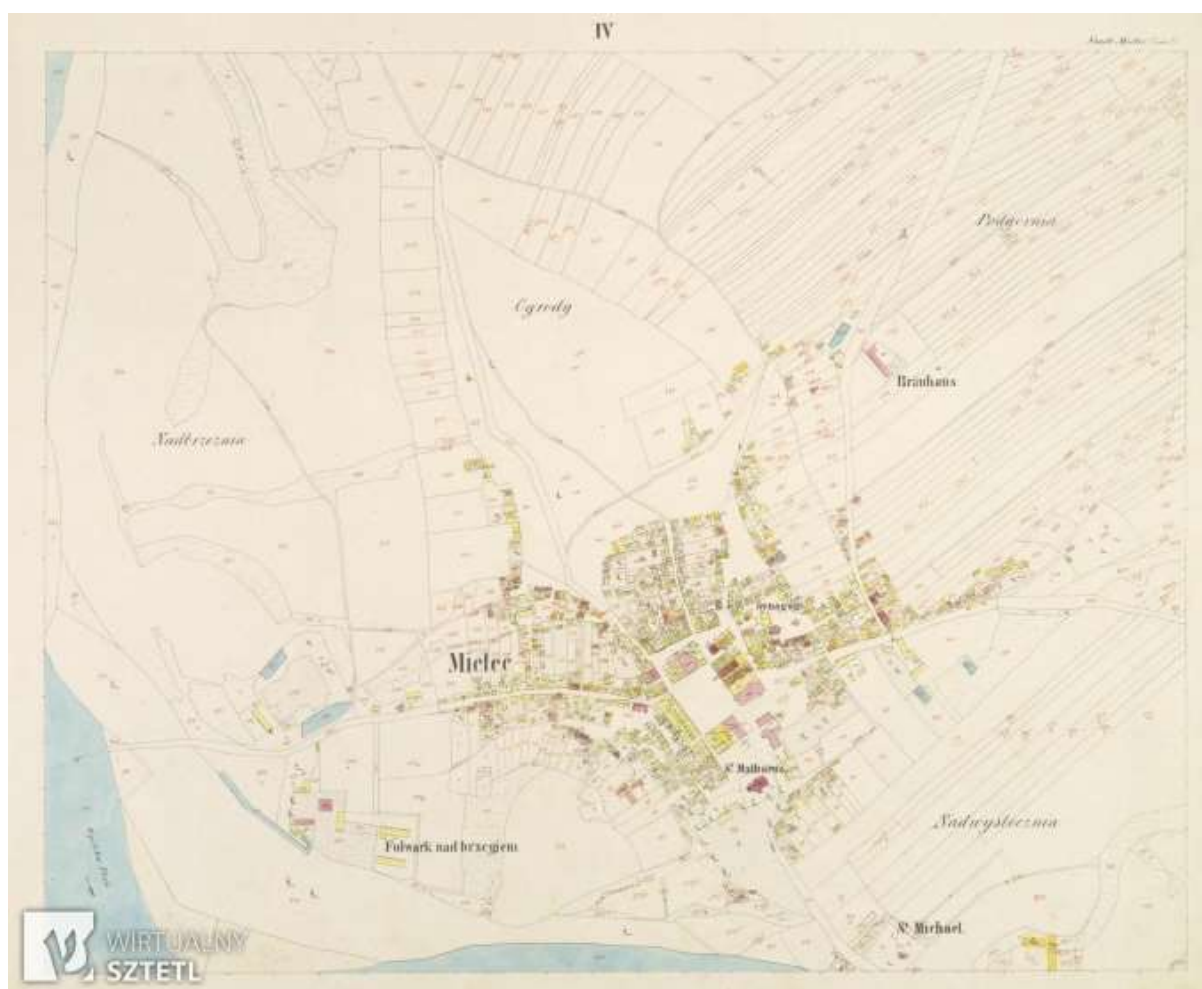
Mielec powołano aktem lokacyjnym na prawie magdeburskim dnia 18 listopada 1470 r., w wyniku starań Jana (II) z Mielca i jego synów – Jana (III) Mieleckiego, Bernardyna Mieleckiego. Rodzina Gryfitów-Mieleckich samodzielnie władała miastem do schyłku XVI w. Po pierwszym rozbiore Polski miasto dostało się pod zabór austriacki. W 1853 r. Mielec stał się miastem powiatowym i obejmował obszar podzielony na 106 osad i 91 gmin katastralnych. Powstały urzędy i instytucje powiatowe, co przyczyniło się do napływu inteligencji do miasta. Powstał szpital, budynek rady miejskiej, koszary żandarmerii, straż pożarna oraz synagoga żydowska. W 1887 r. Mielec uzyskał połączenie kolejowe z Dębicą i Rozwadowem, co znacznie ożywiło kontakty handlowe¹⁸ (Rysunek 6).

Odzyskanie niepodległości przez Polskę zaowocowało wzmożoną aktywnością polityczną, społeczną i gospodarczą mielczan. Efektem tego było wybudowanie wielu brukowanych ulic, zakładów rzemieślniczych, placówek handlowych oraz prywatnej elektrowni. Od 1937 r. nastąpił intensywny rozwój gospodarczy, przestrzenny oraz społeczny Mielca; w ramach Centralnego Okręgu Przemysłowego powstały Państwowe Zakłady Lotnicze – Wytwórnia Płatowców nr 2 w Mielcu-Cyrance. Załamanie współpracy gospodarczej z ZSRR, który przez cztery dziesięciolecia był głównym odbiorcą mieleckich samolotów, skutkowało gwałtownym pogorszeniem sytuacji zarówno miejscowego przemysłu, jak i jakości życia ludności regionu. Wzrastające bezrobocie i w konsekwencji drastyczne ubożenie mieleckich rodzin zmusiło

¹⁷ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec, 2016

¹⁸ Diagnoza strategiczna. Załącznik nr 1 Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Delta Partner Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych, grudzień 2015

rząd do uznania Mielca za rejon zagrożony strukturalnym bezrobociem. Z jednej strony udzielano państwowej pomocy finansowej, jednocześnie dążąc do odrodzenia mieleckiego przemysłu. W dniu 29 sierpnia 1995 r., na mocy decyzji rządowej, została powołana pierwsza w Polsce Specjalna Strefa Ekonomiczna „Euro-Park Mielec”, działająca pod zarządem Oddziału Agencji Rozwoju Przemysłu – Oddział Mielec. W 2005 r. z inicjatywy miejskiego samorządu utworzono Mielecki Park Przemysłowy. W wyniku wieloetapowej restrukturyzacji z wielozakładowej Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL-Mielec” utworzono kilkanaście spółek branżowych. Około 20 firm kontynuowało produkcję lotniczą – w tym duża spółka Polskie Zakłady Lotnicze, produkująca śmigłowce Black Hawk i samoloty polskiej konstrukcji (dromadery, bryzy i skytrucky), w latach 2007–2015 należąca do amerykańskiego potentata

Rysunek 6. Mapa Mielca z połowy XIX wieku

Źródło: https://sztetl.org.pl/sites/default/files/styles/photo-hires/public/image_28437.jpg?itok=CtVLYHGc

lotniczego Sikorski. Do największych, liczących się firm należały również: Lear, Kirchhoff, Bury, Melex, Kronospan, Zielona Budka, Zakład Usług Agrolotniczych, BRW, Autopart

i Husqvarna. Na stworzonej bazie produkcyjnej (ok. 170 firm w SSE i MPP), przez 20 lat utworzono infrastrukturę okołobiznesową. W latach 2000–2015 miasto rozwijało się według dwóch kolejnych strategii. Obok inwestycji przemysłowych, powstałych po 1989 r., dokonano kilka dużych inwestycji miejskich o znaczeniu powiatowym i regionalnym. Są to:

- miejska Hala Targowa i centrum handlowe „Pasaż”(1990–1995),
- Inkubator Przedsiębiorczości (pierwszy zbudowany w 1992 r. z darowizny finansowej rządu Japonii) – określany jako mielecki kamień milowy rozwoju przedsiębiorczości wśród małych i średnich firm, stanowi załączek dwóch współczesnych inkubatorów,
- miejskie składowisko odpadów komunalnych (1997),
- miejsko-regionalna oczyszczalnia ścieków (2006) i sieć kanalizacyjna – to kompleksowa inwestycja z okresu przedakcesyjnego, współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w wysokości ponad 26 mln euro,
- rewitalizacja rynku starego miasta i jego otoczenia (2010),
- „Bulwar nad Wisłoką” (2013) – to inwestycja zwieńczająca kilkuletnią rewitalizację starówki, po wybudowaniu wałów przeciwpowodziowych oraz przebudowie rynku wraz z otoczeniem,
- stadion miejski MOSiR (piłkarski i lekkoatletyczny) – po modernizacji ze środków własnych (2014),
- miejski Park Leśny „Góra Cyranowska” (2014)¹⁹.

Ważnym czynnikiem planów rozwojowych Mielca jest Lotnisko Mielec EPML (wojskowe w latach 1938–1949, następnie fabryczne, obecnie miejskie). Ponad 99% udziałów w tej spółce prawa handlowego posiada Gmina Miejska Mielec. Spółka świadczy usługi agrolotnicze, w zakresie lotnictwa sportowego oraz szkolenia pilotów i miejscowych wytwórców sprzętu lotniczego, przyjmując samoloty cywilne i wojskowe spoza Mielca²⁰.

Do tej pory rozwój Mielca skoncentrowany był w głównej mierze wokół działalności przemysłowej. Dopiero w ostatnim okresie rozwój przedsiębiorczości idzie w parze z funkcją

¹⁹ Diagnoza strategiczna. Załącznik nr 1 Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Delta Partner Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych, grudzień 2015

²⁰ Tamże

usługową miasta i z kształtowaniem jego struktury przestrzennej, w tym rewitalizacją i formowaniem zieleni miejskiej.

4.3. Zasoby przyrodnicze miasta – obszary cenne przyrodniczo objęte ochroną prawną

Tereny niezabudowane stanowią ok. 59% powierzchni miasta Mielca. Są to: lasy, tereny otwarte obejmujące obszary użytkowane rolniczo, łąki, pastwiska oraz tereny zieleni urządzonej, tj. tereny z zielenią izolacyjną (pasy przydrożne), ogródki działkowe, zieleńce, parki. Mielec leży w zasięgu korytarza ekologicznego rzeki Wisłoki oraz w bliskim sąsiedztwie lasów, które stanowią pozostałość po dawnej Puszczy Sandomierskiej (lasy między Mielcem a Kolbuszową). Na terenie Mielca wyszczególniono obszary objęte ochroną prawną – fragmenty dwóch obszarów Natura 2000 i obszar chronionego krajobrazu. Obszary te związane są z następującymi jednostkami geograficznymi – doliną rzeki Wisłoki i Puszcza Sandomierską. Tereny nad Wisłoką to cenne ekosystemy wodno-błotne²¹.

Obszary objęte ochroną Natura 2000

W obrębie granic administracyjnych miasta Mielca znajdują się graniczne części obszarów objętych ochroną Natura 2000:

- **Puszcza Sandomierska PLB180005** (obszar specjalnej ochrony ptaków). Niewielka część obszaru położona jest we wschodniej części miasta, obejmuje tereny dawnej Puszczy Sandomierskiej – zwarte kompleksu leśnego porastającego Kotlinę. Teren ten obecnie uległ fragmentaryzacji spowodowanej przez zabudowę, gęstą sieć drogową, a także w wyniku rozwoju terenów rolniczych. Lesistość tego obszaru wynosi ok. 45% – dominują bory sosnowe i bory mieszane, z kolei bezodpływowe obniżenia zajmują olsy lub bory bagienne, zaś w dolinach cieków występują łągi. Puszcza Sandomierska stanowi jedną z najważniejszych w Polsce ostoi kraski i podgorzałki. W skali lokalnej jest to obszar ważny dla lelka, dzięcioła średniego i lerki. Liczna jest również populacja derkacza; ponadto gniazduje tu kilka par bielika i orlika krzykliwego, a z sów – puszczyk uralski²².

²¹ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec, 2016

²² Plany zadań ochronnych Natura 2000: Puszcza Sandomierska PLB180005; http://rzeszow.rdos.gov.pl/files/artykuly/21758/zalozenia_ps.pdf

- **Dolna Wisłoka z dopływami PLH180053** (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty). Fragment obszaru obejmuje koryto rzeki Wisłoki w południowym krańcu miasta Mielca – przy granicy z gminą wiejską Mielec. Całkowita powierzchnia obszaru to 453,69 ha.

Rysunek 7. Wisłoka w Mielcu

Źródło: <http://www.hej.mielec.pl/gfx/mwmstudio/pl/mwmaktualnoscizkomentarzami/728/188/1/1805631002.jpg>

Brzegi cieków są gęsto porośnięte przez drzewa oraz krzewy. Na tym obszarze w latach 2004–2008 stwierdzono występowanie 32 gatunków ryb (w tym z rodziny łososiowatych, karpiowatych, głowaczowatych, kozowatych, szczupakowatych, okoniowatych, sumowatych i wątluszowatych) i jednego gatunku minogów. Wody rzeki Wisłoki wraz z jej dopływami stanowią siedlisko cennych gatunków ryb wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej²³. Dorzecze Wisłoki (Rysunek 7) objęto krajowym programem restytucji ryb wędrownych (certy, łososia, troci wędrownej i jesiotra ostronosego), a jej dopływy na tym odcinku są zaliczane do cieków dorzecza o walorach kwalifikujących

²³ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory

je jako potencjalne tarliska anadromicznych ryb wędrownych, potwierdza to obecność form młodocianych łososia (*Salmo salar*) i siedlisko ryb prądolubnych²⁴.

Obszar Chronionego Krajobrazu

Część Mielca, która stanowi enklawę między gminą wiejską Mielec, a gminą Niwiska, znajduje się na terenie **Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu**. Obszar ten położony na Płaskowyżu Kolbuszowskim, zajmuje powierzchnię 50 099 ha²⁵, charakteryzuje się rolniczo-leśnym krajobrazem, o dużej różnorodności form – od piaszczystych wydm do bagien, torfowisk i wód. Występują tu bory sosnowe i mieszane, lasy mieszane, olsy, łągi, kwaśne łąki, szuwały oczeretowe, mannowe, zbiorowiska wydmowe, trzęślicowe, ziołoroślowe, łąki ostrożeńiowe i rajgrasowe. Tereny podmokłe stanowią siedlisko dla wielu gatunków ptaków oraz rzadkich gatunków roślin. Na terenach leśnych występują łosie, sarny, jelenie oraz dziki. Najcenniejsze fragmenty Mielecko- -Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu zyskały status rezerwatów przyrody: „Zabłocie”, „Buczyna w Cyrance na Płaskowyżu Kolbuszowskim”, „Pateraki” oraz „Jaźwiana Góra”²⁶.

Pomniki przyrody

Na terenie Mielca znajduje się 18 pomników przyrody ożywionej, głównie są to pojedyncze drzewa (14 okazów), ale także 4 grupy drzew. Najliczniejsze zbiorowiska drzew zlokalizowane są na błoniach nad Wisłoką, także w Parku Podworskim w Wojsławiu i Parku Oborskich, również na zieleńcach zlokalizowanych w centrum miasta²⁷.

4.4. Zasoby przyrodnicze miasta – tereny zieleni urządzonej

Do zasobów przyrodniczych miasta zaliczają się także tereny zieleni urządzonej, np. parki, zieleń na obiektach sportowych i ogródkach działkowych. Zieleń miejska ma walory przyrodnicze, pełni też funkcje rekreacyjne. Zieleń miejska w istotny sposób kształtuje

²⁴ Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, Atmoterm S.A., Mielec 2016

²⁵ Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016–2023, Instytut Badawczy IPC Spółka z o.o., Wrocław 2017. Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXXIII/335/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 26 kwietnia 2017 r.

²⁶ Tamże

²⁷ Tamże

warunki arosanitarne na terenie miasta, a także powoduje łagodzenie klimatu wewnątrz miasta.

W granicach Mielca tereny zieleni urządzonej obejmują przede wszystkim:

- Park Leśny „Góra Cyranowska” w rejonie al. Niepodległości,
- Park Miejski przy ul. Kazimierza Wielkiego (tzw. Park Miejski „Ufo”),
- Park Oborskich wraz z pałacem zlokalizowany na terenie Starego Miasta przy ul. Legionów,
- Park Stulecia Harcerstwa,
- Park Inwalidów Wojennych,
- parki i zieleńce bez nazwy w obrębie ul. Staszica, Warszawskiej, Wolności, Grunwaldzkiej, Baczyńskiego i Staffa,
- kompleksy sportowo-rekreacyjne (tereny MOSiR i innych placówek), w tym m.in. zieleń w ramach kompleksu sportowego w osiedlu Centrum między ul. Solskiego i Kusocińskiego oraz boisko sportowe Gryf w obrębie Starego Miasta w rejonie ul. Warszawskiej,
- tereny ogrodów działkowych „Metalowiec przy ul. Przemysłowej, „Relaks” i „Solidarność” przy ul. Kilińskiego, „Podlesie” przy ul. Partyzantów, „Jubilat” na osiedlu Cyranka, „Lotnik” przy ul. Kosmonautów oraz w rejonie Wisłoki i ul. Witosa – „Poręby”,
- skwer/park na terenie dawnego wysypiska śmieci na osiedlu Smoczka²⁸.

Park Leśny Góra Cyranowska w rejonie Al. Niepodległości

Park na Górze Cyranowskiej (maks. wysokość 185 m n.p.m.) jest zlokalizowany na zdrzewionym terenie pochodzenia polodowcowego (piaszczysta wydma z okresu plejstocenu). Dzięki pozyskaniu wsparcia z Unii Europejskiej w latach 2013–2014 udało się przeprowadzić rewitalizację tego terenu.

Na terenie parku zlokalizowano kilka atrakcji dla najmłodszych mieszkańców miasta – w południowej części stworzone zostały dwa labirynty wykonane z koszy gabionowych (Rysunek 8), wyposażone dodatkowo w oświetlenie i ławki.

²⁸ Tamże

Rysunek 8. Fragmenty gabionowego labiryntu w Parku Leśnym „Góra Cyranowska”

Źródło: <https://www.betafence.pl/pl/pierwszy-w-polsce-labirynt-z-gabionow>

W zachodniej części parku zlokalizowano dwa ślizgi wraz z placem wielkopowierzchniowym wyłożonym miękkim materiałem poliuretanowym, miniamfiteatr z siedziskami, a także sztuczny potok (Rysunek 9), po zmroku podświetlany błękitnym światłem, które imituje przepływającą wodę²⁹.

Rysunek 9. Sztuczny potok w Parku Leśnym Górnka Cyranowska

Źródło: <http://www.mielec.pl/mielec/warto-zwiedzic/park-lesny-gora-cyranowska/>

²⁹ <http://www.echodnia.eu/podkarpackie/wiadomosci/region/art/8078798,park-lesny-w-mielcu-otwarty-po-modernizacji-jest-labirynt-sztuczny-potok-tor-saneczkowy,id,t.html>

Największą zimową atrakcją jest biegnący pod kładką o długości kilkunastu metrów, tor saneczkowy liczący 116 metrów (Rysunek 10). Tor rozpoczyna się w centralnej części Parku Leśnego, dalej biegnie po północnym zboczu³⁰.

Rysunek 10. Tor saneczkowy w Parku Leśnym Górka Cyranowska

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=FN47vmYTShM>

Park Miejski przy ul. Kazimierza Wielkiego (Park Miejski „Ufo”)

Park przy ul. Kazimierza Wielkiego pełni głównie funkcję rekreacyjno-wypoczynkową. W 2016 r. na terenie tym zamontowano siłownię zewnętrzną, a w 2017 r. rozbudowany został plac zabaw dla dzieci. W 2018 r. miasto pozyskało dotację unijną, w ramach projektu pn. „Poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez rozwój terenów zieleni w Gminie Miejskiej Mielec”. W ramach projektu planowane jest wzbogacenie runa parkowego przez dosadzenie i wysiew nasion odpowiednich roślin (Rysunek 11), przycinka oraz wycinka drzew suchych, będących w złym stanie zdrowotnym. Wymieniona zostanie nawierzchnia głównej alei, przy której ustawione zostaną ławki i kosze. Zamontowane zostaną również budki dla ptaków³¹.

³⁰ <http://www.mielec.pl/koniecznie-zobacz-jak-wyglada-teraz-gora-cyranowska/>

³¹ <https://www.hej.mielec.pl/miasto2/inwestycje/art1350,miasto-uzyskalo-wysoka-dotacje-na-rewitalizacje-parku-kazimierza-wielkiego-i-dawnego-wysypiska.html>

Park przy Pałacu Oborskich

Park przy dawnym Pałacu Oborskich (obecnie siedziba Muzeum Regionalnego), stanowi integralny, historyczny układ dworsko-parkowy, pełni także funkcję rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców miasta³².

Park Stulecia Harcerstwa

To niewielki skwer obok pomnika Jana Kilińskiego, u zbiegu ul. Wolności i Jadernych, przy którym odbywają się uroczystości lokalne i państwowe³³.

Park Inwalidów Wojennych

Park Inwalidów Wojennych usytuowany jest między ul. Sękowskiego i Staszica, w pobliżu siedziby Starostwa Powiatowego i Powiatowego Zrzeszenia Ludowego Zespołów Sportowych w Mielcu. Pełni on głównie funkcję rekreacyjną.

W 2013 r. park przeszedł metamorfozę – powstały nowe alejki, oświetlenie oraz elementy małej architektury, w tym siedziska ułożone w kształcie amfiteatru³⁴.

Park Honorowych Dawców Krwi

Park miejski w pobliżu Hali Targowej, przy skrzyżowaniu ul. Żeromskiego, Wolności i Jagiellończyka³⁵ – nazwę Parku Honorowych Dawców Krwi otrzymał w kwietniu 2018 r. (Rysunek 12).

³² <http://www.muzeum-mielec.pl/index.php/palacyk-siedziba>

³³ <http://supernowosci24.pl/czy-ta-nazwa-podzieli-mieleckich-harcerzy/>

³⁴ <http://www.mielec.pl/nowe-funkcje-dla-miejskich-parkow/>

³⁵ <http://www.mielec.pl/park-honorowych-dawcow-krwi/>

Rysunek 12. Park Honorowych Dawców Krwi – widok od strony skrzyżowania ul. Żeromskiego i Jagiellończyka

Tereny dawnego wysypiska na osiedlu Smoczka

W ramach pozyskanego projektu pn. „Poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez rozwój terenów zieleni w Gminie Miejskiej Mielec”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020, oprócz działań na obszarze Parku Kazimierza Wielkiego, planowane są działania na terenie dawnego wysypiska odpadów na osiedlu Smoczka³⁶.

³⁶ <https://www.hej.mielec.pl/miasto2/inwestycje/art1350,miasto-uzyskalo-wysoka-dotacje-na-rewitalizacje-parku-kazimierza-wielkiego-i-dawnego-wysypiska.html> (dostęp: 03.2018)

Rysunek 13. Plan zagospodarowania terenu dawnego wysypiska przy osiedlu Smoczek

Źródło: <https://www.hej.mielec.pl/miasto2/inwestycje/art1350,miasto-uzyskalo-wysoka-dotacje-na-rewitalizacje-parku-kazimierza-wielkiego-i-dawnego-wysypiska.html>

Tereny te mają pełnić głównie funkcję wypoczynkową. Projekt zakłada stworzenie ogólnodostępnego skweru z kameralnymi siedziskami w otoczeniu roślinności drzewiastej (istniejącej) i niskiej (projektowanej). Z uwagi na to, że obecny drzewostan tego obszaru stanowią głównie samosiewy ekspansywnych gatunków obcego pochodzenia, które wypierają gatunki rodzime – cenniejsze przyrodniczo dla enklawy zieleni miejskiej, działania będą obejmowały nasadzenia roślin rodzimych w warstwie runa, podszytu oraz uzupełnienie drzewostanu o nowe gatunki drzew. Ponadto wykonane zostaną działania pielęgnacyjne, zabezpieczony drzewostan istniejący i usunięte drzewa w złej kondycji – chore i martwe. W ramach projektu utworzony zostanie także plac zabaw wykonany głównie z drewna – z drewnianymi urządzeniami zabawowymi, a na terenie całego parku znajdować się będą elementy ogrodu sensorycznego – strefa roślin kwitnących w barwach tęczy (zmysł wzroku),

rośliny tworzące ogród smaku i zapachu, w części leśnej z kolei rosną będą rośliny oddziałujące na zmysł słuchu i dotyku³⁷.

Parki, zieleńce oraz tereny zieleni osiedlowej zajmowały w 2014 r. 126,7 ha powierzchni Mielca, co stanowi ok. 2,7% powierzchni miasta³⁸. Jest to więcej niż wynosi średnia dla województwa (0,11%) i powiatu (0,25%). Wysoki potencjał miasta pod kątem zieleni miejskiej został także wskazany w *Programie Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca*.

Tzw. Stawy Cyranowskie, popularnie zwane „stawami Nowaka”

Istotnym elementem zasobów przyrodniczych miasta jest także okolica tzw. Stawów Cyranowskich, popularnie zwanych „stawami Nowaka”, czyli kompleks zbiorników wodnych położonych w lesie w sąsiedztwie Osiedla Dziubków (Rysunek 14).

Rysunek 14. Widok na Stawy Cyranowskie od strony ul. Partyzantów

Znaczna część obszaru stawów znajduje się w rękach Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, od której są one dzierżawione przez osoby prywatne w celach komercyjnych. Kilka lat temu władze miasta Mielec podjęły decyzję o wszczęciu procedury przejęcia, a następnie zagospodarowania na cele rekreacyjne i wypoczynkowe dla mieszkańców

³⁷ Tamże

³⁸ Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016–2023, Instytut Badawczy IPC Spółka z o.o., Wrocław 2017. Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXXIII/335/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 26 kwietnia 2017 r.

Mielca, terenów leśnych i stawów o łącznej powierzchni ok. 82 ha³⁹. W wyniku tego w 2017 r. został przygotowany przez Urząd Miejski w Mielcu nowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w rejonie Stawów Cyranowskich przy ul. Partyzantów⁴⁰.

Rysunek 15. Miejsowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Partyzantów w Mielcu
Źródło: Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 9 czerwca 2017 r.

³⁹ <http://www.e-mielec24.pl/2017/04/06/rada-miejska-zatwierdzila-nowy-plan-zagospodarowania-przestrzennego-stawow-cyranowskich/>

⁴⁰ Miejsowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Partyzantów w Mielcu – uchwalony Uchwałą Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 9 czerwca 2017 r.

Z przedstawionych wyżej opisów można wyciągnąć wniosek, że znaczna część terenów zielonych w Mielcu jest obecnie w trakcie modernizacji lub też niedawno została poddana rewitalizacji.

4.5. Lokalizacja i charakterystyka ogólna obszaru problemowego

W związku z powyższym i w wyniku ustaleń dokonanych podczas pierwszych warsztatów projektu INTEGRAPLAN podjęto decyzję, że obszarem problemowym będzie teren zielony o określonej wartości przyrodniczej, położony w zurbanizowanej części miasta. Analiza warsztatowa wykazała, że najlepszym obiektem na terenie Mielca będzie **zadrzewiony teren zielony w rejonie ul. Korczaka, Piaskowej i Wolności** (Rysunek 16).

Rysunek 16. Lokalizacja obszaru problemowego

Źródło: oprac. na podkładzie ortofotomapy Google Maps

O wyborze tego terenu jako obszaru problemowego (Rysunek 17) zdecydowały następujące elementy:

- obszar obejmuje teren zielony w centrum Mielca,
- przestrzennie powiązany jest z Parkiem Szpitalnym i Parkiem Miejskim „Ufo”,

Rysunek 17. Jednym z walorów wybranego obszaru problemowego jest dobre skomunikowanie

- teren stanowi wartość przyrodniczą, a na jego terenie zlokalizowano wartościowe gatunki flory,
- obszar zlokalizowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie terenów mieszkaniowych oraz usługowych,
- teren jest dobrze skomunikowany, łącznie z przebiegającą wzdłuż północnej granicy terenu trasą rowerową,
- obecnie nie ma projektu przekształcenia tego terenu i dostosowania do pełnienia określonych funkcji,
- obszar ma uregulowaną strukturę własnościową i zarządczą,
- lokalizacja obszaru powinna pozytywnie wpłynąć na zainteresowanie udziałem w projekcie lokalnych społeczności i przedstawicieli grup zawodowych.

4.6. Walory przyrodnicze obszaru problemowego

Przedmiotowy teren o powierzchni około 5 ha zlokalizowany jest między ul. Żeromskiego i ul. Wolności, naprzeciwko Szpitala Powiatowego im. Edmunda Biernackiego. Teren jest prawie w całości zadrzewiony. Głównymi gatunkami budującymi drzewostan są sosna zwyczajna (*Pinus sylvestris*) (Rysunek 18) i dąb czerwony (*Quercus rubra*) (Rysunek 19), z domieszką klonu zwyczajnego (*Acer platanooides*), grabu pospolitego (*Carpinus betulus*) oraz lipy drobnolistnej (*Tilia cordata*).

Rysunek 18. Drzewostan obszaru problemowego – sosna zwyczajna (*Pinus sylvestris*)

Rysunek 19. Drzewostan obszaru problemowego – jednogatunkowe enklawy dębu czerwonego (*Quercus rubra*)

Obwody najokazalszych egzemplarzy sosny zwyczajnej osiągają 160 cm, co sugeruje, że wiek tego drzewostanu nie przekracza 70 lat. W północno-zachodniej części parku znajdują się pojedyncze okazy starych robinii akacjowych (*Robinia pseudoacacia*) o obwodzie dochodzącym do 200 cm (Rysunek 20).

Rysunek 20. Okazy robinii akacjowych (*Robinia pseudoacacia*) o znacznych obwodach pni

Stan zdrowotny niektórych z drzew jest zły (Rysunek 21). Ze względu na bezpieczeństwo mieszkańców powinno się rozważyć usunięcie tych drzew.

Rysunek 21. Drzewa w złym stanie zdrowotnym wymagające usunięcia

Zbiorowisko pozbawione jest warstwy krzewów. Bardzo ubogie runo jest charakterystyczne dla miejsc, w których drzewostanie dominuje dąb czerwony. Odnotowano jedynie intensywne odnawianie się tego gatunku. Dąb czerwony, ze względu na trudno rozkładalne listowie, hamuje wzrost innych gatunków, w szczególności roślin zielnych. Przez zwartą

warstwę odpadłych liści przebijają się tylko siewki tego gatunku. Ich okresowe wykaszanie powoduje powstanie silnie rozgałęzionych form niskich krzewinek (Rysunek 22).

Rysunek 22. Krzewinki dębu czerwonego w warstwie runa

Na znacznych obszarach analizowanego terenu w warstwie runa dominuje jeżyna popielica (*Rubus caesius*). W okresach letnich tworzy ona zwarte połacie. Roślina ta, ze względu na kolce, może stanowić zagrożenie dla przebywających na tym terenie dzieci (Rysunek 23).

Rysunek 23. Jeżyna popielica (*Rubus caesius*) w warstwie runa

Inwentaryzacji terenu dokonano przed okresem lęgowym ptaków. Nie zaobserwowano gnieźdzenia się w tym rejonie gatunków ptaków zimujących. Może to być wynikiem braku drzew dziuplastych i budek dla ptaków.

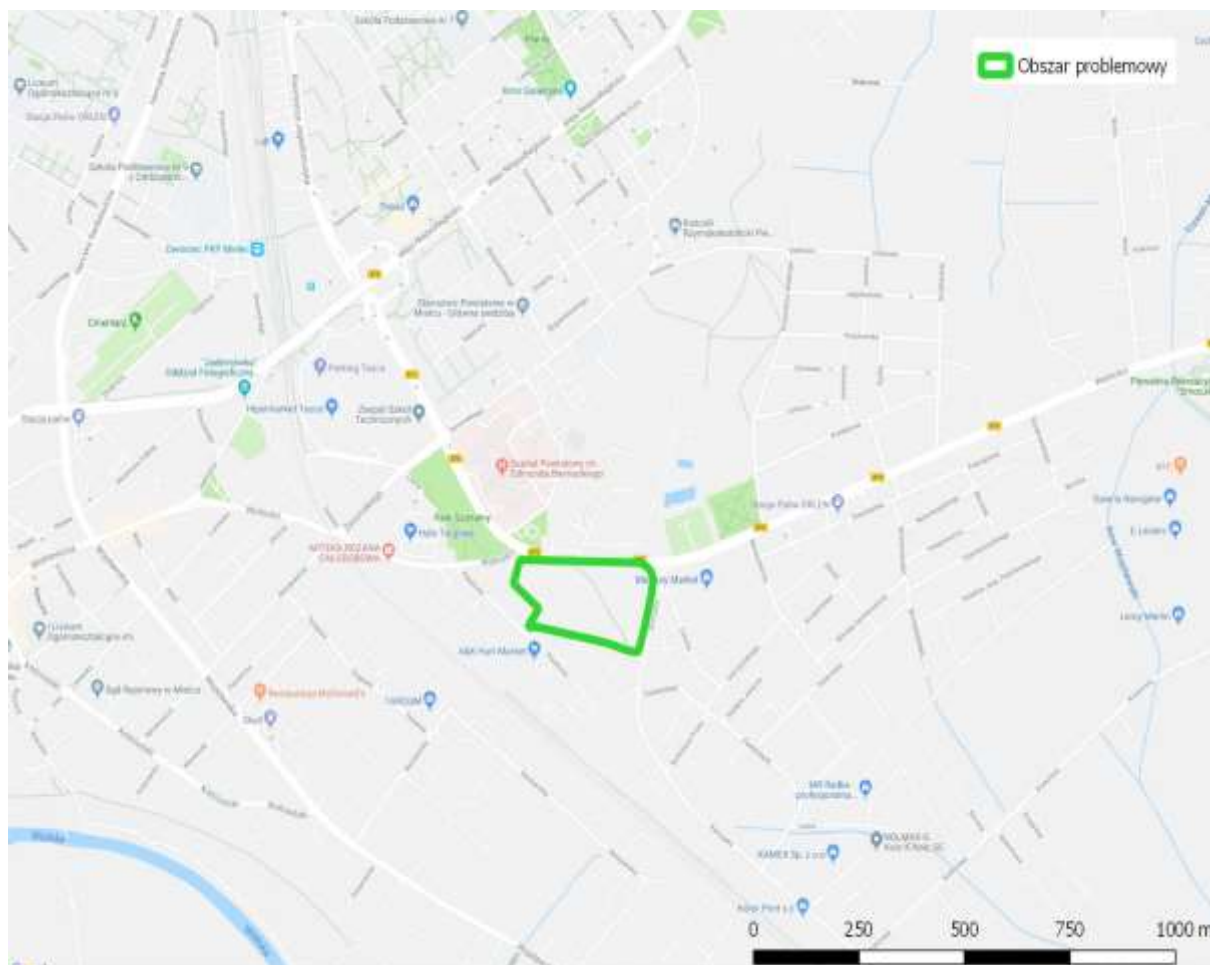
Zidentyfikowanym walorem przyrodniczym przedmiotowego terenu są niewątpliwie okazy bluszczu pospolitego (*Hedera helix*). Jest to gatunek wiecznie zielonego pnącza, który do niedawna był w Polsce objęty ochroną gatunkową (Rysunek 24).

Rysunek 24. Okazy bluszczu pospolitego (*Hedera helix*)

4.7. Powiązania przestrzenne

Lokalizacja obszaru problemowego w centrum miasta powoduje wieloaspektowość jego powiązań przestrzennych z innymi elementami. Obszar zlokalizowany jest między ul. Wolności (będącą jedną z głównych arterii miasta – łączącą DK 875 z DK 984) oraz Piaskową i Korczaka. Teren usytuowany jest między osiedlami Kościuszki, Niepodległości i Wolności (Rysunek 25).

Rysunek 25. Obszar problemowy na tle centrum Mielca

Źródło: oprac. na podkładzie mapy Google Maps

W najbliższej okolicy przeważają obiekty usługowe zarówno świadczące usługi publiczne – Szpital Powiatowy im. Edmunda Biernackiego, Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej, Urząd Miejski, Starostwo Powiatowe, Komenda Policji czy II Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika, jak i komercyjne – hale targowe, sklepy wielkopowierzchniowe, zakłady pogrzebowe oraz mniejsze punkty usługowe.

Najbliższe osiedle domów jednorodzinnych (osiedle Wolności) praktycznie graniczy z obszarem problemowym w jego południowo-wschodniej części – rejon ul. Korczaka i Ćwiklińskiej.

Teren stanowi przedłużenie „zielonego klina” rozdzielającego miasto na część wschodnią i zachodnią, który stanowi naturalną barierę do przemieszczania się zanieczyszczeń powietrza (Rysunek 26). W części południowej tereny zielone zostały już przekształcone – powstały tam zabudowania, czego wynikiem jest fragmentacja obszaru.

Rysunek 26. Powiązanie między obszarem problemowym a „zielonym klinem”

Źródło: oprac. na podkładzie ortofotomapy Google Maps

Obszar problemowy bezpośrednio graniczy z dwoma parkami („Szpitalnym” i „Ufo”), natomiast przez „zielony klin” posiada fizyczne połączenie z terenami podmiejskimi na północy miasta.

4.8. Tendencja przekształceń

Jedną z podstaw koncepcji zielonej infrastruktury w mieście jest tzw. ekologia człowieka, zgodnie z którą miasto jest systemem funkcjonującym według złożonych, wzajemnych

oddziaływań między ekosystemem – rozumianym jako przestrzeń fizyczna, a sferą społeczną. Wprowadzanie zieleni jako systemu rozwiązań wielofunkcyjnych, kształtujących zarówno przestrzeń fizyczną, jak i społeczną, jest zbieżne z postrzeganiem miasta jako swoistego ekosystemu⁴¹.

Wszelkie niedogodności w funkcjonowaniu miasta, które wynikają z zaniedbywania części przyrodniczo-środowiskowej ładu przestrzennego, negatywnie wpływają na jakość życia mieszkańców, niejednokrotnie stając się barierą rozwoju. Przyjazne człowiekowi przestrzenie publiczne z wysokojakościową zielenią miejską stanowią często bodziec inwestycyjny dla nowych firm. W krajach wysoko rozwiniętych wprowadza się rozwiązania prawne, organizacyjne oraz planistyczne, w ślad za którymi podejmowane są praktyczne przedsięwzięcia integrujące gospodarowanie zasobami przyrody z rozwojem społecznym i gospodarczym. Jakość i dostępność zieleni miejskiej również w Polsce coraz częściej staje się jednym z elementów, czy też kryteriów oceny jakości życia mieszkańców miasta, co powoduje, że zieleń miejska zaczyna być postrzegana, podobnie jak całość przyrody, jako funkcjonalna część systemu, a nie tylko w kontekście zasobów do eksploatacji oraz jako potencjalną przestrzeń pod przyszłe inwestycje. W taki też sposób należy rozumieć ideę usług ekosystemowych – jako swoistych świadczeń na rzecz ludzi ze strony przyrodniczej składowej ekosystemu. Takie podejście wymaga jednak odpowiedniego rozpoznania i przeprowadzenia wyceny ekonomicznej tych przestrzeni⁴².

Analizując jakość przestrzeni zielonych Mielca i tendencje zmian, jakie w nich zachodzą, należy zwrócić uwagę na pozytywny trend porządkowania tych miejsc oraz wpisywania ich w koncepcję przestrzenną całego miasta. Dyskusyjna może być wartość gatunkowa części z tych obszarów, natomiast w tym kontekście nie jest najważniejsze, na ile obecna postać zieleni miejskiej jest podobna do naturalnego ekosystemu, jaki istniał nim pojawiło się miasto. Nie jest też szczególnie ważne, czy dane obszary, obiekty zalicza się do ukształtowanych siłami przyrody, przy nieplanowanym udziale człowieka, czy też były one świadomie zaprojektowane/wykonane. Przekształcenie terenu powinno zapewnić

⁴¹ Trząski L., Gieroszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 21-37

⁴² Tamże

wzrost bioróżnorodności i pozwolić na stabilne funkcjonowanie ekosystemu w środowisku miejskim, które z natury nie jest tworem naturalnym. Obiektywny miernik jakości miejskiego ekosystemu stanowi dostępność i jakość usług „świadczonych” przez niego dla mieszkańców. Dlatego też należy odwrócić tendencję, jaka niewątpliwie występuje w Mielcu, czyli wkraczanie gatunków inwazyjnych, które należy zastąpić gatunkami rodzimymi o wyższej wartości przyrodniczej⁴³.

Zmiany, jakie zostaną wprowadzone na obszarze problemowym na terenie Mielca, powinny być wpisane w strategię jego rozwoju i gospodarowania zasobami przyrodniczymi i przestrzennymi miasta oraz charakteryzować się trwałością dla świadczenia usług ekosystemowych.

Należy jednak pamiętać, że wartościowa zieleń miejska powinna być systemem możliwie ciągłym przestrzennie i wielofunkcyjnym. Wprowadzane zmiany powinny więc polegać na tworzeniu dobrej przestrzeni do życia w taki sposób, aby spełnić zarówno oczekiwania mieszkańców, jak i dać szansę na realizację potrzeb przyszłych pokoleń w kontekście usług ekosystemowych. Powinny ponadto stwarzać warunki do rozwoju gospodarczego miasta. Obszar problemowy w Mielcu łączy zarówno obszary mieszkaniowe, jak i usługowo-przemysłowe – w efekcie jego przekształcenie powinno dążyć do pełnienia roli obszaru multifunkcjonalnego.

Z jednej strony, ważne są elementy ekologii przyrodniczej – nacisk na środowisko naturalne i zdrowie społeczne. Z drugiej strony, istotną rolę odgrywają elementy ekologii społecznej, gdzie ważne jest środowisko kreowane przez człowieka, czyli zdrowe relacje społeczne. Obszar ten może stanowić bufor między strefą mieszkalną, a strefą prowadzenia działalności gospodarczej, na styku których często dochodzi do sytuacji konfliktowych (Rysunek 27).

⁴³ Tamże

Rysunek 27. Przykładowa koncepcja zielonych korytarzy w obszarze zabudowanym

Źródło: Belfast Urban Area Plan 2001: Reassessment of Development Land – Urban Design Technical Supplement, DoENI (Department of the Environment for Northern Ireland, Belfast), 1996⁴⁴

⁴⁴ <https://i.pinimg.com/originals/82/a4/35/82a4351eba6724f115724159efa32238.jpg>

Wprowadzając zmiany w przestrzeni miejskiej, takiej jak analizowany obszar problemowy, należy zachować zasady zrównoważonego kształtowania przestrzeni, w tym m.in.

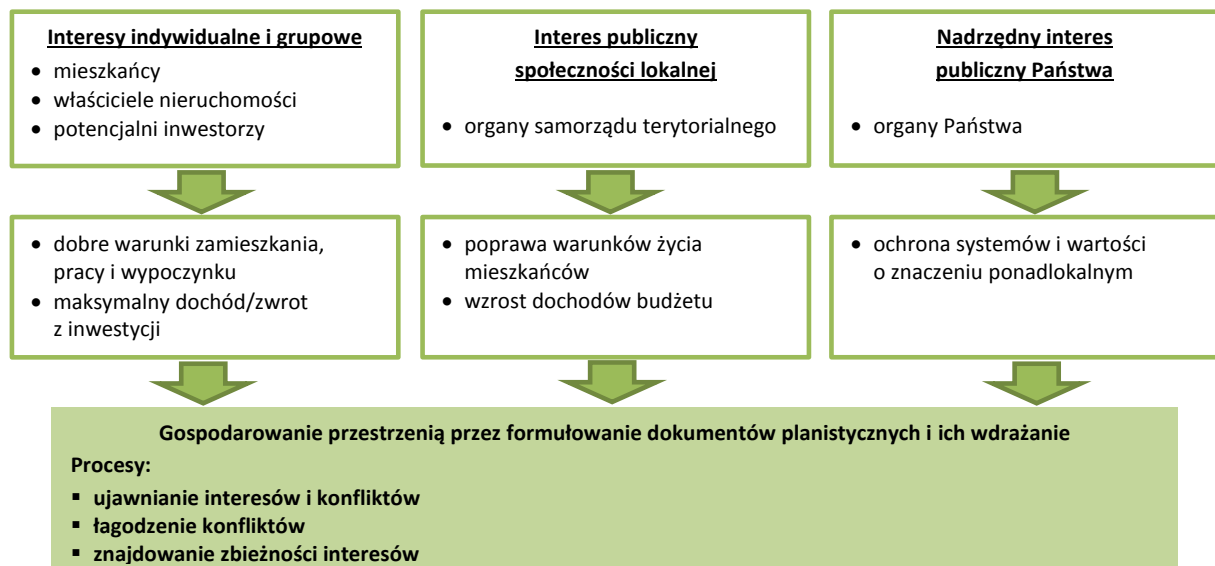
- Lokalizację terenów mieszkaniowych w strukturze miasta i ich powiązanie z innymi funkcjami – handlem, usługami, miejscami pracy, terenami zielonymi itp., co może wpływać na skrócenie czasu podróży lub umożliwić korzystanie z alternatywnych środków transportu, co przekłada się na zmniejszenie zużycia paliw i mniejszą emisję zanieczyszczeń, w tym także dwutlenku węgla – w praktyce oznacza, że teren ten powinien umożliwiać w sposób bezpieczny przemieszczanie się mieszkańców osiedla Wolności do strefy usługowej w rejonie szpitala.
- Odpowiednio ukształtowana struktura przestrzenna promująca proekologiczny i zdrowy styl życia, np. przez włączenie obszaru problemowego do infrastruktury tras rowerowych w mieście, umożliwiającą np. dojazd terenami zielonymi do strefy ekonomicznej na północy miasta.
- Dążenie do wielofunkcyjności poszczególnych obszarów, co pozwala na zmniejszenie potrzeb oraz ich integrację przestrzenną, społeczną i kulturową.
- Zapewnianie dostępu do terenów zielonych – co w tym przypadku jest realizowane „samo przez się”.

Najlepszym narzędziem urbanistycznym do kreowania właściwych i wartościowych dla mieszkańców i przedsiębiorców tendencji jest natomiast wpisanie odpowiednich uwarunkowań do obowiązujących dokumentów planistycznych.

Zmiany planów zagospodarowania przestrzennego stanowią jeden z głównych czynników antropogenicznych zmian ekosystemów, a przez to mają istotny wpływ na zakres usług oferowanych przez dany ekosystem. Niejednokrotnie integracja usług ekosystemów z planowaniem przestrzennym jest w Polsce realizowana jedynie w niewielkim stopniu. Również w innych krajach Europy jest ona często niewystarczająco realizowana. Nowoczesne planowanie przestrzenne musi uwzględniać spójność miejskich ekosystemów, umożliwiających m.in. regulowanie lokalnego klimatu i obiegu wody, stwarzających siedliska życia i migracji gatunków (ciągłość funkcji ekologicznych), możliwość rekreacji i wykorzystania/tworzenia korytarzy transportowych (dla transportu niezmotoryzowanego). W wymiarze lokalnym najważniejsze jest, aby usługi dostarczane przez lokalne ekosystemy były uwzględnione w procesie planistycznym w skali dzielnicy, miasta czy obszaru

funkcjonalnego, a nie tylko w wytycznych na poziomie regionalnym czy krajowym. Dlatego niezbędne jest poprzedzenie realizacji poszczególnych miejskich planów przestrzennych przez opracowanie szczegółowego i kompleksowego opracowania ekofizjograficznego miasta/gminy, uwzględniającego kontekst regionalny. Wyniki analiz i ocen powinny następnie zostać wykorzystane do określenia predyspozycji i funkcji różnych obszarów, dostosowanych do uwarunkowań przyrodniczych, a przede wszystkim do wskazania terenów kluczowych dla systemu przyrodniczego miasta⁴⁵.

Takie podejście wymaga jednak zaangażowania różnych grup zawodowych i mieszkańców, reprezentujących często odmienne bądź sprzeczne grupy interesów, na każdym poziomie procesu (Rysunek 28).

Rysunek 28. Łączenie różnych grup interesów w procesie gospodarowania przestrzenią

4.9. Formy użytkowania (m.in. w kategoriach usług ekosystemowych)

W podejściu ekosystemowym **zielona infrastruktura** jest jedną z podstawowych ram odniesienia dla rozwoju miasta. Jej planowanie, realizacja, użytkowanie i odtwarzanie to działania będące elementem licznych powiązań tematycznych i międzybranżowych. Ogólne

⁴⁵ Skalny A., Markowska M. Usługi ekosystemów w przestrzeni miasta. Integracja oczekiwań względem wzrostu gospodarczego i wysokiej jakości przestrzeni przyrodniczej, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 95-106

podejście systematyzujące różne aspekty zarządzania miastem związane z planowaniem i zarządzaniem zieloną infrastrukturą, dobrze ilustruje poniższy zbiór zasad⁴⁶:

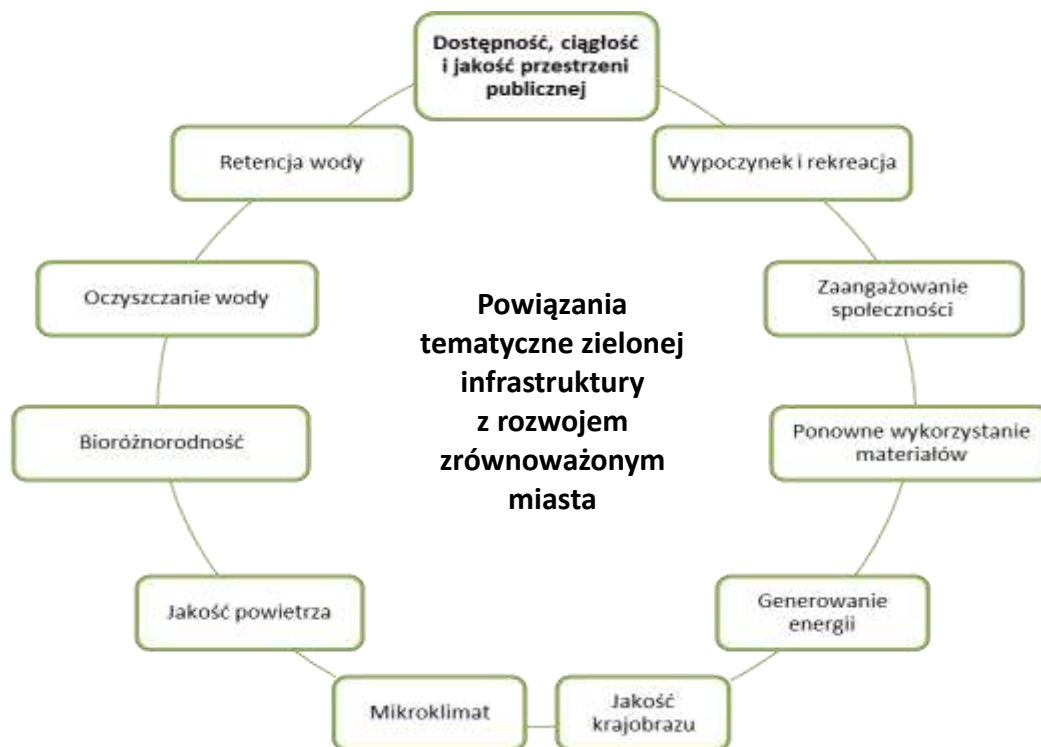
- Zielona infrastruktura powinna wskazywać ramy zarówno dla ochrony środowiska, jak i dla całości rozwoju miasta/regionu.
- Zieloną infrastrukturę projektuje się i planuje, zanim teren zostanie zagospodarowany pod nowe funkcje.
- Ciągłość przestrzenna ma znaczenie kluczowe.
- Zielona infrastruktura funkcjonuje w różnych skalach i w poprzek administracyjnych i prawnych kompetencji.
- Zielona infrastruktura ma solidne podstawy naukowe, a jej szczegółowe założenia wynikają zarówno z teorii planowania użytkowania terenu, jak i z dobrych praktyk.
- Zielona infrastruktura jest szczególnym rodzajem inwestycji publicznych⁴⁷.

Szczegółowe rozwiązania organizacyjne oraz zakres powiązań tematycznych są uzależnione od lokalnej specyfiki i zostaną wypracowane wraz z grupami zawodowymi podczas kolejnych warsztatów w ramach projektu INTEGRAPLAN. Poniżej przedstawiono zakres powiązań przyjęty dla potrzeb urzędu przestrzeni Parku Olimpijskiego w Londynie. Schemat przedstawiony na Rysunek 29 może być w pełni stosowany w odniesieniu do polskich miast, gdyż Park Olimpijski został urządzony w jednej z najbardziej zdegradowanych części miasta i jest często przedstawiany jako wzorcowy w skali Europy przykład rewitalizacji „problemowego” obszaru miejskiego⁴⁸.

⁴⁶ Benedict M.A., McMahon E.T. Green Infrastructure: Smart Conservation for the 21st Century. Washington, D.C., Sprawl Watch Clearing House. May 2002

⁴⁷ Trząski L., Gieroszka A., Zielona infrastruktura i zielono-niebieskie korytarze w strukturze przestrzennej miast – podejście teoretyczne i praktyczne. Zasada ciągłości przestrzennej ekosystemów, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015

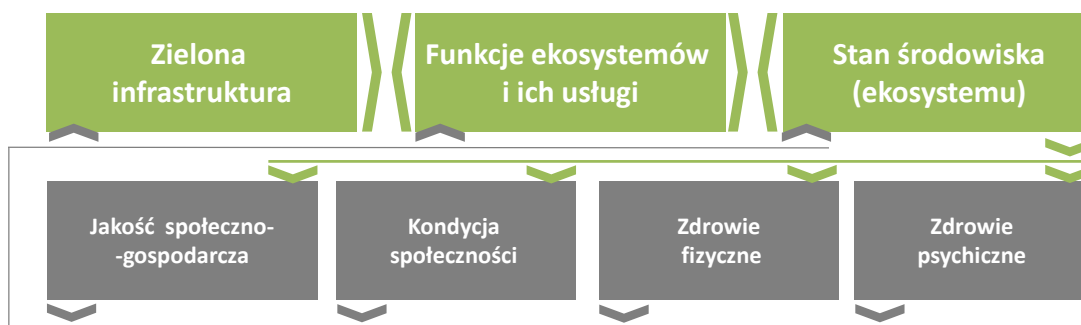
⁴⁸ Trząski L., Gieroszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 21-37

Rysunek 29. Zintegrowane podejście do roli zielonej infrastruktury w rozwoju miasta – na przykładzie strategii dla Parku Olimpijskiego w Londynie

Źródło: Trząski L., Gierszka A., Zielona infrastruktura i zielono-niebieskie korytarze w strukturze przestrzennej miast – podejście teoretyczne i praktyczne. Zasada ciągłości przestrzennej ekosystemów, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015; na podstawie: Legacy Communities Scheme. Regulation 22 and additional information submission. Revised Green Infrastructure Strategy. Olympic Park Legacy Company, London, February 2012 (uzup. i zm.)

Różnorodność i ilość powiązań tematycznych w przypadku obszaru będzie wynikała z jego wielofunkcyjności i przyjętych rozwiązań. Również w Mielcu należy dążyć do integracji zarządzania zielenią miejską z gospodarką wodami opadowymi i roztopowymi, czy niwelacją zagrożeń smogowych. Jak stwierdzono w rozdziale dotyczącym problemów miasta, są to główne wyzwania w obszarze zarządzania środowiskiem. Podstawą rozwiązania tych problemów mogą stać się usługi ekosystemowe. Na schemacie przedstawiono ogólne powiązanie wprowadzania zielonej infrastruktury z możliwością generowania usług ekosystemowych, co wpływa na jakość życia mieszkańców (Rysunek 30).

Rysunek 30. Ogólne powiązania zielonej infrastruktury ze stanem środowiska, zdrowiem ludności i stanem społeczności

Źródło: Trząski L., Gieroszka A., Zielona infrastruktura i zielono-niebieskie korytarze w strukturze przestrzennej miast – podejście teoretyczne i praktyczne. Zasada ciągłości przestrzennej ekosystemów, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015; na podstawie: Tzoulas K., et al., 2007, Promoting ecosystem and human health in urban areas using Green Infrastructure: A literature review, Landscape and Urban Planning 81 (2007), 167–178

Prawidłowo zarządzana i ujęta w system usług ekosystemowych zieleń miejska przynosi korzyści zarówno w skali całego miasta lub dzielnicy, jak i w skali pojedynczej nieruchomości. Są to nie tylko korzyści społeczne, ale także wymierne korzyści środowiskowe i ekonomiczne (Rysunek 31, Rysunek 32).

Skala	Kategoria korzyści	Rodzaj korzyści
Lokalna zlewnia rzeczna, dzielnica miasta	Środowiskowe	Zmniejszenie powierzchniowego odpływu wody i zagrożenia powodziowego
		Poprawa jakości powietrza
		Poprawa jakości wody i gleby
		Zmniejszenie erozji koryt rzecznych i skarp
		Zapewnienie siedlisk dla rodzimych gatunków roślin oraz dla zwierząt lądowych i wodnych
		Ochrona rodzimych zasobów bioróżnorodności (ekotypów)
		Zmniejszenie letnich ekstremów temperatury powietrza i wody

Rysunek 31. Przykład korzyści środowiskowych zieleni miejskiej/zielonej infrastruktury

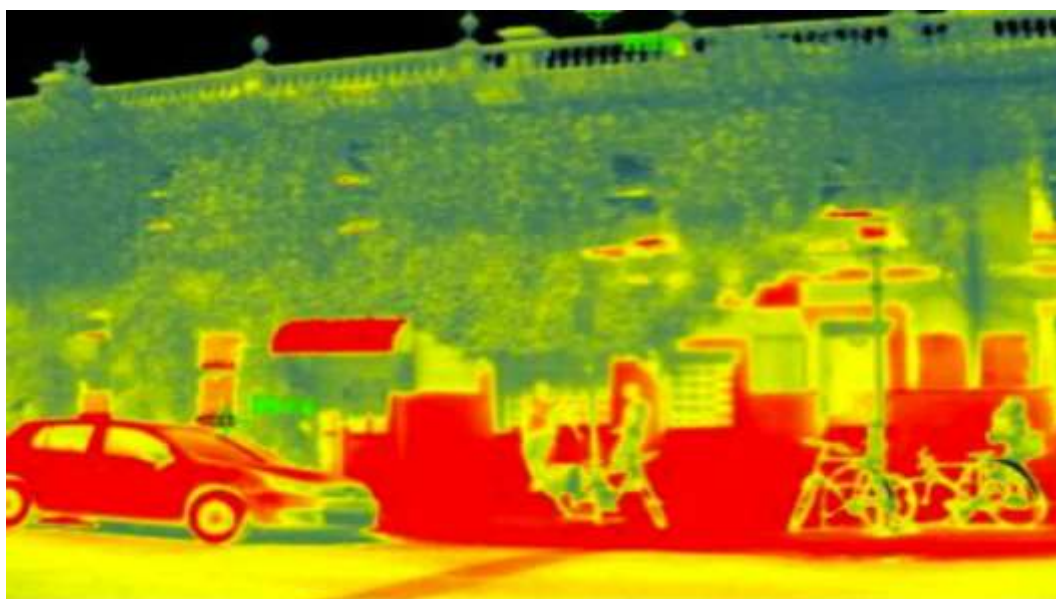
Źródło: Trząski L., Gieroszka A., Ochrona i kształtowanie przyrody w przestrzeniach miejskich, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju, Główny Instytut Górnictwa, 2012

Skala	Kategoria korzyści	Rodzaj korzyści
Nieruchomość	Ekonomiczne	Zmniejszenie kosztów ogrzewania
		Zmniejszenie kosztów budowy i obsługi (związanych z usuwaniem drzew, groźeniem, wprowadzaniem nawierzchni, odprowadzaniem wód deszczowych)
		Zwiększenie wartości nieruchomości
		Pozytywny wpływ na zachowanie kontrahentów
	Środowiskowe	Ograniczenie negatywnego wpływu zjawiska „wyspy ciepła”
		Lepsze funkcjonowanie urządzeń retencjonujących i podczyszczających wody deszczowe
	Społeczne	Kreowanie miejsc spotkań
		Poprawa zdrowia i poczucia dobrobytu
		Ograniczenie promieniowania UV
		Zapewnienie cienia
		Łagodzenie hałasu
		Zwiększenie możliwości rekreacji
	Zwiększenie walorów estetycznych	

Rysunek 32. Przykład korzyści dla terenów sąsiadujących

Źródło: Trząski L., Gieroszka A., Ochrona i kształtowanie przyrody w przestrzeniach miejskich, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju, Główny Instytut Górnictwa, 2012

Zieleń miejska jest również jednym z głównych narzędzi do przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu – liczne rozwiązania bioinżynieryjne w skali miejsca lub osiedla mogą służyć równocześnie gospodarce wodami deszczowymi, podnosić walory estetyczne krajobrazu, przyczynić się do zwiększenia bioróżnorodności, łagodzić zjawisko miejskiej wyspy ciepła (Rysunek 33).

Rysunek 33. Efekt obniżenia temperatury przez roślinność w mieście

Źródło: <http://www.urban-climate-energy.com/urbanHeatIsland.htm>

Analizowany teren problemowy zlokalizowany jest m.in. w bezpośrednim sąsiedztwie szpitala, gdzie utrzymywanie odpowiednich uwarunkowań mikroklimatycznych jest szczególnie ważne ze względu na przebywających tam ludzi chorych i starszych. W związku z tym przy planowaniu działań w obszarze problemowym należy podjąć próbę wykorzystania potencjału obszaru do przynajmniej częściowego rozwiązania problemów i wyzwań wymienionych w jednym z powyższych rozdziałów.

4.10. Infrastruktura

Opracowania dotyczące ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego bardzo często pomijają element infrastruktury inżynierskiej, podobnie jak projekty techniczne ograniczają rolę przyrody i wpływ na nią do minimum. Kształtowanie przestrzeni miejskiej, przyjaznej dla mieszkańców, wymaga gospodarowania przestrzenią miast w taki sposób, aby była ona przyjazna ludziom, bezpieczna – warunkująca funkcjonowanie miasta jako swoistego ekosystemu, w którym to harmonijnie współistnieją ludzie, infrastruktura oraz przyroda, stanowiąc integralną całość. W tym celu niezbędne jest systemowe spojrzenie na miasto i upowszechnienie pojmowania zielonej infrastruktury i rozwiązań inżynierskich jako współpracujących części tego samego systemu. Jest to zagadnienie szczególnie istotne z uwagi na negatywne skutki zmian klimatu i konieczność przystosowania się do nich oraz wypełnianie zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej, która jest nadrzędnym aktem prawnym w polityce wodnej Unii Europejskiej, wskazującym drogę do osiągnięcia dobrego stanu wód. To właśnie do tego dokumentu odwołała się Europejska Agencja Środowiska, wskazując bezpośrednie powiązania między wypełnianiem zapisów Ramowej Polityki Wodnej, a wprowadzaniem zielonej infrastruktury jako równorzędnej w zarządzaniu zasobami wodnymi (Tabela 1)⁴⁹. Efektywne zarządzanie tak złożonym systemem, obejmującym zarówno rozwiązania inżynierskie, jak i potrafiącym korzystać z usług ekosystemowych, np. do retencjonowania wód, wymaga nie tylko dobrego rozumienia przyrody, ale również uporządkowania informacji dotyczących infrastruktury technicznej.

⁴⁹ Trząski L., Pierzchała Ł., Zielona infrastruktura miasta w świetle krajowych dokumentów strategicznych i operacyjnych, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 5-20

Na przedmiotowym terenie w chwili obecnej infrastruktura – w postaci ścieżek i małej architektury – jest bardzo ograniczona. Istnieje *de facto* jeden nieoświetlony chodnik przecinający teren, powodując, że po zmierzchu miejsce może zniechęcać mieszkańców do przebywania w jego obrębie. Ogranicza też w sposób znaczący funkcjonalność tej przestrzeni w kontekście przestrzeni publicznej (Rysunek 34).

Na przedmiotowym terenie w chwili obecnej infrastruktura – w postaci ścieżek i małej architektury – jest bardzo ograniczona. Istnieje *de facto* tylko jeden nieoświetlony chodnik przecinający teren, co powoduje, że po zmierzchu miejsce może zniechęcać mieszkańców do przebywania w jego obrębie. Ogranicza też w sposób znaczący funkcjonalność tej przestrzeni w kontekście przestrzeni publicznej (Rysunek 34).

Tabela 1. Powiązania Ramowej Dyrektywy Wodnej i zielonej infrastruktury⁵⁰

	Korzyści z zielonej infrastruktury	Powiązane zapisy Ramowej Dyrektywy Wodnej
Ochrona bioróżnorodności gatunków	Siedliska dla gatunków	<ul style="list-style-type: none"> Głównym celem RDW jest ochrona ekosystemów wód i powiązanych z nimi ekosystemów lądowych Systemy rzeczne łączą krajobrazy, tworzą korytarze migracji dla organizmów wodnych i lądowych
	Możliwość migracji gatunków	
	Przestrzenna ciągłość siedlisk	
Przystosowanie do zmian klimatu	Ograniczanie efektu miejskiej wyspy ciepła	<ul style="list-style-type: none"> Dyrektywa Powodziowa jest ściśle powiązana z RDW i od 2015 roku plany gospodarki zlewniami rzecznyymi muszą być sporządzone zgodnie z obiema dyrektywami
	Zwiększenie zdolności adaptacji ekosystemów do zmian klimatu	
	Zmniejszanie dynamiki odpływu wód – retencjonowanie nadmiaru wody, zmniejszenie ryzyka powodzi	
Ograniczanie zmian klimatu	Zatrzymanie CO ₂	<ul style="list-style-type: none"> Śródlądowe drogi wodne są bardziej zrównoważoną formą transportu towarowego niż transport drogowy. Elektrownie wodne sprzyjają redukowaniu emisji gazów cieplarnianych. Obie formy użytkowania mogą jednak naruszyć bioróżnorodność ekosystemów wodnych Zapisy RDW (np. Artykuł 4) zawierają zasady i wskazania pomagające w unikaniu i rozwiązywaniu takich konfliktów
	Zachęty do proekologicznych sposobów podróżowania	
	Ograniczanie zużycia energii dla ogrzewania i klimatyzacji budynków	
	Zapewnienie przestrzeni dla energii odnawialnej	

Źródło: Akademia Zrównoważonego Rozwoju, Katowice, Główny Instytut Górnictwa

⁵⁰ Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems, EEA 2011

Rysunek 34. Jedyne przejście przez obszar problemowy

W terenie występują również elementy infrastruktury, których dotychczas nie udało się zidentyfikować (Rysunek 35). Należy to uczynić na wstępnym etapie – przed przystąpieniem do dalszych prac, celem uniknięcia potencjalnych konfliktów.

Rysunek 35. Elementy infrastruktury na obszarze problemowym

4.11. Zagrożenia

Od wielu lat nie tylko w Polsce, ale również w większości krajów świata obserwowane jest zjawisko rozprzestrzeniania się miast, nasilające się w wyniku intensywnego rozwoju inwestycyjnego. Widoczne jest to szczególnie w krajach rozwijających się, gdzie tempo zachodzących zmian jest szczególnie intensywne. Powierzchnia obszarów zielonych zmienia się, a w ich miejsce wprowadzane są nowe funkcje. Brak odpowiedniej polityki miejskiej i systemu zarządzania przestrzenią skutkuje przekształcaniem dotychczasowych terenów otwartych, rolniczych i leśnych na tereny miejskie. Zapomina się natomiast jak ważne jest uwzględnianie wymagań wynikających z uwarunkowań przyrodniczych, ponieważ przekraczanie lokalnej pojemności środowiska skutkuje utratą odporności na degradację, a w efekcie pogorszeniem warunków życia, w tym przede wszystkim stanu zdrowotnego mieszkańców⁵¹.

Presja urbanistyczna i zajmowanie wolnych od zabudowy obszarów powodują nie tylko obniżenie walorów przyrodniczych miasta, ale mają też negatywny wpływ na zdrowie i samopoczucie mieszkańców. Skutkują również zwiększeniem powierzchni terenów z infrastrukturą techniczną, w tym komunikacyjną, transportową i przesyłową, co powoduje wymierne straty ekonomiczne. W dużych i średnich miastach wyrastają chaotycznie zaplanowane osiedla oraz nieprawidłowo zagospodarowane przedmieścia, mimo że zgodnie z zapisami *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 roku*, powinno się dążyć do przeciwdziałania powszechnemu chaosowi przestrzennemu i estetycznemu oraz rozpraszaniu zabudowy^{52, 53}.

Aby uchronić się przed negatywnymi skutkami ww. zjawisk wymagana jest koordynacja polityki przestrzennej i dążenie do zagospodarowywania terenów otwartych oraz odzyskiwanie i przywracanie do obiegu społeczno-gospodarczego terenów zdegradowanych, często znajdujących się w centrach miast. Ochrona i zrównoważone systemowe

⁵¹ Pilch A., Zawartka P. Rozlewanie się miast jako zagrożenie dla gospodarki zlewniowej i usług publicznych oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 79-94

⁵² *Krajowa Polityka Miejska*; Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014

⁵³ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*; dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Wydanie II zmienione po reasumpcji w dniu 21 marca 2012 r., Warszawa

wykorzystanie obszarów zielonych jest jedyną drogą do uniknięcia utraty terenów cennych przyrodniczo i terenów otwartych, jak również zmian w przyrodzie i krajobrazie. Zachowanie potencjału do świadczenia usług ekosystemowych, a w dalszej kolejności umiejętne ich wykorzystanie, pozwolą na utrzymanie publicznych funkcji przestrzeni bez nadmiernego zwiększenia kosztów funkcjonowania Mielca.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na występujące w obrębie obszaru problemowego zagrożenia. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na nie w pełni uporządkowaną strukturę roślinności na tym terenie. Jak napisano w jednym z powyższych rozdziałów część drzew stanowi zagrożenie i należy rozważyć kwestię ich usunięcia (Rysunek 36). Zwrócono również uwagę na występowanie gatunków inwazyjnych, wypierających gatunki rodzime oraz warstwę podszytu, która zniechęca do odwiedzania tego terenu przez mieszkańców.

Rysunek 36. Nieuporządkowany drzewostan na obszarze problemowym

Kolejnym elementem stanowiącym poważne zagrożenie dla realizacji przedsięwzięć w obszarze problemowym jest przebywanie w nim osób bezdomnych (Rysunek 37).

Rysunek 37. Osoby bezdomne przebywające na terenie problemowym

Brak zagospodarowania terenu powoduje wykorzystywanie tego miejsca przez część użytkowników do spożywania alkoholu czy palenia ognisk, co zniechęca inne osoby do przebywania na tym terenie (Rysunek 38).

Rysunek 38. Miejsce po ognisku w obrębie obszaru problemowego

Kolejnym elementem wymagającym interwencji w obszarze problemowym, stanowiącym o zagrożeniu do wykorzystania potencjału tego miejsca, jest jego otoczenie od strony

wschodniej i południowej. Konieczne będzie wprowadzenie działań w celu podniesienia walorów estetycznych obrzeży terenu (Rysunek 39).

Rysunek 39. Otoczenie obszaru problemowego wymaga estetyzacji

5. IDENTYFIKACJA GRUP INTERESARIUSZY

Rozumienie udziału społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji nabiera nowego wymiaru wraz z ewolucją koncepcji zrównoważonego rozwoju. Od jednego z pierwszych dokumentów międzynarodowych dotyczących zasad zrównoważonego rozwoju (*Agenda 21*), silny nacisk kładzie się na udział różnych grup interesariuszy, w tym m.in. społeczności lokalnej, w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. Zagadnienie to jest szczególnie ważne dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast, której poszczególne grupy interesariuszy są użytkownikami.

Udział różnych grup zawodowych w procesie projektowania ochrony przyrody jest istotnym elementem pozyskiwania i dostarczania informacji zwrotnych o pożądanym charakterze rozwoju danego miejsca. Ponadto zaangażowanie społeczeństwa, prowadzące do wspólnego podejmowania decyzji o kierunkach rozwoju miasta, rozumianego zarówno ogólnie, jak i w znaczeniu określonych grup docelowych, zabezpiecza długoterminowe wsparcie realizowanych planów inwestycyjnych lub proponowanych koncepcji. Nawet największe polityczne i finansowe wsparcie projektu, polityki i koncepcji, może być bowiem nieskuteczne bez szerokiego poparcia zróżnicowanych grup interesariuszy i może obrócić się przeciwko inwestorowi lub przedstawicielom administracji publicznej. Ponieważ zieleń to jeden z najcenniejszych elementów wielkiego ekosystemu, jakim jest miasto Mielec, które w odróżnieniu od większości miast województwa podkarpackiego kojarzony jest jako ośrodek przemysłowy, działania na rzecz przekształceń i ochrony terenów zielonych są dla miasta kluczowe.

Uspołecznienie metody przygotowania, a w przyszłości także wdrożenia koncepcji działania na rzecz ochrony i gospodarowania zasobami przyrody jest niezbędnym warunkiem jego efektywnej realizacji. W działaniach na rzecz ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody, podobnie jak w przypadku procesu rewitalizacji, rzeczywista partycypacja powinna oznaczać wzajemną komunikację między różnymi interesariuszami, w trakcie której wszyscy uczestnicy procesu zmian mają możliwość wpływania na podejmowane decyzje, a następnie biorą udział w ich realizacji⁵⁴, a nie tylko opiniują już wykonane działania. Dlatego też ważna

⁵⁴ Czyżewska A., Jak planować proces rewitalizacji społeczno-gospodarczej przestrzeni miejskiej? Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia

jest dwustronność przepływu informacji tak, aby władze miasta nie tylko miały możliwość przekazania społeczności lokalnej informacji na temat podjętych inicjatyw i decyzji, ale także zebrania opinii i ocen dotyczących tych decyzji oraz sugestii odnoszących się do kolejnych zaplanowanych kroków.

Dla efektywnego procesu angażowania kluczowych interesariuszy, zgodnie z zasadą partycypacji różnych grup zawodowych w kreowaniu, zarządzaniu i gospodarowaniu zasobami przyrody miasta jako zieloną i błękitno-zieloną infrastrukturą świadczącą usługi ekosystemowi, niezbędne jest zachowanie kompleksowego, a zarazem sektorowego, podejścia do ich identyfikacji.

Z tego względu, dla identyfikacji grup interesariuszy, poddano diagnozie aktualną sytuację społeczno-gospodarczą miasta Mielec na tle obszaru problemowego, jakim jest teren zielony zlokalizowany przy ulicy Korczaka, opisany w poprzednich rozdziałach.

Miasto Mielec to gmina miejska leżąca w południowo-wschodniej Polsce, w województwie podkarpackim o powierzchni 46,89 km². Zgodnie z podziałem administracyjnym obejmuje 18 osiedli: Borek, Cyranka, Dziubków, Kazimierza Wielkiego, Kilińskiego, Kopernika, Kościuszki, Kusocińskiego, Lotników, Mościska, Niepodległości, Rzochów, Smoczka, Smoczka I, Szafera, Wojśław, Wolności i Żeromskiego.

Miasto zamieszkuje obecnie ok. 60 000 mieszkańców. Średnia gęstość zaludnienia wynosi około 1300 osób/km². Analiza danych statystycznych wskazuje na obniżenie liczby ludności z początkiem XXI wieku oraz na występowanie w mieście zjawiska depopulacji – w ostatnich pięciu latach występuje tendencja spadkowa liczby ludności. Na 8 obszarach Mielca w latach 2010–2015 nastąpił spadek liczby ludności, w pozostałych 7 obszarach nastąpił wzrost liczby mieszkańców. Najszybciej ubywało mieszkańców obszarów: Warszawska (–6,6%), Stare Miasto-Centrum Kopernika-Drzewieckiego (–6,1%), Centrum Żeromskiego (–6,1%) oraz Szafera (–5,9%) i Borek-Lotników (–5,3%). Powyższa tendencja, z dużym prawdopodobieństwem, jest wypadkową procesu uprzemysłowienia terenów należących do miasta Mielca. Niska świadomość ekologiczna i brak poszanowania dla wartości przyrodniczych w ubiegłych dziesięcioleciach, skutkują problemami środowiskowo-przestrzennymi, które występują do dnia dzisiejszego. Mimo że znaczną powierzchnię miasta pokrywa zabudowa wielorodzinna i ma ono głównie charakter przemysłowy, wskazuje się na stosunkowo wysoki potencjał Mielca pod względem zieleni miejskiej. Posiada

ona niewątpliwie cenne walory przyrodnicze, pełni również funkcje rekreacyjne. Zieleń miejska odgrywa istotną rolę w kształtowaniu warunków arosanitarnych i klimatycznych miasta.

Przeznaczony pod rewitalizację obszar zielony znajduje się na terenie osiedla Wolności. Teren ten jest osiedlem domów jednorodzinnych, które zamieszkuje około 1870 osób. Osiedle powstawało pod koniec lat 50. XX wieku na południu (ówczesnego) Mielca i Górki Wojsławskiej, następnie rozrastało się we wschodnim kierunku. Infrastruktura przy ulicy Korczaka posiada charakter przemysłowy. Zabudowa osiedla ma charakter produkcyjno-usługowy. Wzdłuż ulic: Korczaka, Piaskowej i Wolności utworzono największy w Mielcu kompleks hurtowni – głównie spożywczych.

Z punktu widzenia identyfikacji grup interesariuszy, jak również kształtowania procesu partycypacji związanej z zagospodarowaniem cennych elementów przyrody miejskiej, ważne jest odniesienie do celów dokumentów strategicznych miasta Mielec.

Celem głównym wdrażania *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020* jest „kształtowanie Mielca jako obszaru dynamicznego, zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, ukierunkowanego na zapewnianie mieszkańcom wysokiego standardu życia i wszechstronnego rozwoju, przy zachowaniu zasobów środowiska naturalnego”. Stąd też planowane działania powinny uwzględniać, zgodnie z zapisami *Strategii*:

- 3.1 Wyraźną poprawę czystości ekologicznej miasta,
- 4.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej osób korzystających z form zabezpieczenia społecznego oraz zapewnienie mieszkańcom optymalnej jakości życia a także rozwijanie nowych usług i form oparcia społecznego,
- 6.1 Zapewnienie zrównoważonego rozwoju przestrzeni miasta,
- 7.1 Zwiększenie liczby mieszkańców korzystających z różnych form rozwoju fizycznego,
- 8.1 Wzrost poziomu partycypacji społecznej w działania podejmowane na terenie miasta⁵⁵.

⁵⁵ Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 2015

Planowane działania na rzecz przywrócenia funkcji ekologicznej i estetycznej obszaru zielonego oraz angażowanie w ich przebieg mieszkańców, a także inne grupy interesariuszy z Mielca, wpisują się w pozytywne zmiany, których głównym celem są:

- dążenie do zrównoważonego rozwoju funkcji i racjonalnego zagospodarowania przestrzeni zgodnie z wymogami ochrony środowiska i ładu przestrzennego;
- ochrona środowiska naturalnego i łagodzenie wpływu skutków rozwoju zainwestowania miasta na środowisko naturalne⁵⁶.

Na podstawie istniejących obiektywnych uwarunkowań środowiskowych, szczególnych przepisów oraz wyznaczonych celów rozwoju miasta, sformułowano podstawowe kierunki rozwoju i kształtowania środowiska:

- rewaloryzacja, ochrona i rozbudowa istniejących zasobów środowiska przyrodniczego oraz niwelowanie niekorzystnego wpływu działalności człowieka na to środowisko,
- przeciwdziałanie powodzi, jako czynnikowi, który może stanowić zagrożenie ze strony środowiska przyrodniczego⁵⁷.

Głównym celem stworzenia *Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024* jest dążenie do poprawy stanu środowiska na terenie miasta Mielca, utrzymania cech i walorów środowiska, które wykazują dużą naturalność, ograniczenie negatywnego wpływu zanieczyszczeń na środowisko, a także racjonalne gospodarowanie jego zasobami⁵⁸.

Dla spójnej realizacji tych działań niezwykle istotna jest komunikacja ze społeczeństwem, a także edukacja ekologiczna i zapewnienie funkcjonowania systemu informacji o środowisku. Dla efektywnego przeprowadzenia procesu partycypacji niezbędne jest przeprowadzenie analizy potrzeb interesariuszy, którą poprzedza ich identyfikacja. W przypadku działania związanego ze zmianą przestrzeni publicznej, interesariuszami

⁵⁶ Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016–2023, Instytut Badawczy IPC Spółka z o.o., Wrocław 2017. Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXXIII/335/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 26 kwietnia 2017 r.

⁵⁷ Diagnoza strategiczna. Załącznik nr 1 Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Delta Partner Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych, grudzień 2015

⁵⁸ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec 2016

są podmioty, uczestniczące w tworzeniu projektu (podmioty, które biorą czynny udział w jego realizacji) lub też są bezpośrednio zainteresowane wynikami jego wdrożenia.

Ponieważ różne grupy interesariuszy mogą wywierać negatywny lub pozytywny wpływ na dany proces, identyfikacja interesariuszy wiąże się przede wszystkim z określeniem listy potencjalnych podmiotów i siły ich oddziaływania na dane przedsięwzięcie. Uspołecznienie metody przygotowania oraz wdrożenia projektu, a następnie działań szczegółowych planowanych w jego ramach do przeprowadzenia, jest niezbędnym warunkiem jego efektywnej realizacji i osiągnięcia wyznaczonych celów. Dlatego też identyfikacja interesariuszy powinna obejmować zarówno podmioty potencjalnie zaangażowane, jak i bezpośrednio uczestniczące w prowadzonych działaniach w każdej ich fazie. Interesariusze to jednostki indywidualne, grupy lub instytucje, których działania zgodne z zasadami zintegrowanego zarządzania zasobami i przestrzenią miejską, wykraczają poza tradycyjnie rozumianą „branżowość”. Do interesariuszy kluczowych w kwestiach związanych z zarządzaniem zasobami przyrodniczymi należą zawsze decydenci, tj. władze publiczne, a także właściciele nieruchomości oraz projektanci. Odrębną grupą są interesariusze społeczni, do których należą mieszkańcy, lokalni liderzy, użytkownicy miejsc, organizacje non profit i inwestorzy, których dotyczy sytuacja/sprawa zarówno w stanie obecnym, jak również po dokonaniu zmian. Inną grupą są instytucje pośrednio związane, jak instytucje badawcze, organizacje itp.

Jednym z kluczowych wyzwań jest nie tylko identyfikacja różnych grup interesariuszy, ale także poznanie ich opinii, potrzeb oraz problemów. Istnieje szereg technik i wskazówek pozwalających na zidentyfikowanie grup interesariuszy obszaru problemowego oraz ich podziału. Na potrzeby niniejszego opracowania identyfikacja grup interesariuszy została przeprowadzona na podstawie⁵⁹:

- rodzaju grupy,
- poziomu świadomości,
- uwzględnienia perspektywy „interesu” i problematyki.

⁵⁹ Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publickacja.pdf

Identyfikacja grup interesariuszy według rodzaju grupy

Na podstawie przeprowadzonych roboczych spotkań typu warsztatowego z lokalnymi decydentami, ekspertami, osobami zaufania publicznego oraz dodatkowych obserwacji terenu w granicach miasta Mielca wyodrębniono następujące grupy interesariuszy związanych z realizacją projektu dla rewitalizacji terenu zielonego przy ul. Korczaka:

- **Lokalne władze administracyjne** – czyli przedstawiciele administracji publicznej reprezentujący interes publiczny. Zaangażowanie samorządu zwiększa prestiż projektu i może ułatwić pozyskanie zaufania mieszkańców. Władze lokalne mogą także motywować ekspertów do zaangażowania się w niektóre kwestie, takie jak planowanie przestrzenne, ochrona środowiska itp.
- **Politycy**, czyli na poziomie lokalnym, członkowie rady miasta Mielca.
- **Władze i instytucje regionalne** – działające na większym niż miasto obszarze i dlatego mogą mieć wpływ na realizację przedsięwzięć, wskazując na ich związek z polityką regionalną, dystrybucję funduszy unijnych i tworzenie regionalnych strategii i ich realizację. Duże znaczenie dla przedmiotowego działania może mieć np. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który posiada środki na finansowanie niektórych projektów związanych z ochroną środowiska.
- **Organizacje pozarządowe** – zaangażowanie i wsparcie ze strony organizacji pozarządowych jest często kluczowe dla sukcesu, jakim jest opracowanie i wdrożenie koncepcji, zwłaszcza łączącej działania w dziedzinie ochrony przyrody i planowania przestrzennego. Silną stroną organizacji pozarządowych jest ich bardzo dobra znajomość lokalnych problemów i lokalnej rzeczywistości (np. ograniczeń i możliwości społeczności lokalnych). Ponadto organizacje te często mają bardzo dobre kontakty z ekspertami, decydentami i przedstawicielami biznesu, którzy mogą udzielić istotnego wsparcia – dzięki czemu, przez wykorzystanie różnych punktów widzenia i praktycznego doświadczenia, dużo łatwiej jest przezwyciężyć potencjalne problemy.
- **Instytucje naukowe** – uczelnie i instytuty badawcze, zwłaszcza te, których badania skupione są na tematach związanych ze środowiskiem, zagospodarowaniem przestrzennym, ekonomią lub zdrowiem publicznym, m.in. Wyższa Szkoła Gospodarki i Zarządzania w Krakowie, Zamiejscowy Wydział Ekonomii w Mielcu.
- **Przedstawiciele biznesu** – interesariusze z grupy biznesu są jednymi z najważniejszych uczestników realizowanych projektów, których udział ma kluczowe znaczenie dla ich

powodzenia. Mogą mieć znaczący wpływ na decyzje pozostałych interesariuszy, ze względu na ich udział w lokalnym budżecie i zapewnianie zatrudnienia dla miejscowej ludności.

- **Spółeczność lokalna** – jest to niezwykle ważna grupa interesariuszy w kontekście zmian wprowadzanych w gminie, ponieważ każde podejmowane decyzje wpływają bezpośrednio lub pośrednio na jakość ich życia. Przy angażowaniu w działania społeczności lokalnej pamiętać jednak należy, że raczej niemożliwe do przewidzenia są postawy całej społeczności wobec danej inwestycji, ponieważ każdy obywatel może mieć inny punkt widzenia. Szczególnie istotnymi podgrupami są mieszkańcy i właściciele okolicznych nieruchomości.
- **Specjalne grupy interesu** – przez specjalne grupy interesu rozumie się osoby ze specjalnymi potrzebami lub grupa posiadająca wspólny interes dotyczący danego obszaru. W ramach analizowanego przedsięwzięcia wyodrębniono następujące specjalne grupy interesu:
 - **Spacerowicze i rowerzyści terenowi** – stanowią najliczniejszą grupę. Regularnie korzystają z walorów terenowych analizowanego obiektu. Z uwagi na dynamiczny i nieuregulowany prawnie charakter tych przedsięwzięć należy zwrócić szczególną uwagę na oczekiwania tej grupy interesariuszy.
 - **Młodzież szkolna, nauczyciele przyrody** – z uwagi na fakt, że teren posiada walory przyrodnicze predestynujące go do bycia obiektem zajęć edukacyjnych.
- **Pensjonariusze szpitala** – ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo z obszarem problemowym docelowo będą ważnym odbiorcą usług.
- **Media** – wspierają działania promocyjne w lokalnych mediach, pobudzają aktywność i zaangażowanie pozostałych grup interesariuszy, a także wpływają na ich świadomość. Lokalne media często wykazują inicjatywę w ramach propagowania inicjatyw na rzecz społeczności, stąd należy podkreślić ich istotny wpływ na kształtowanie opinii publicznej.

Identyfikacja grup interesariuszy z uwzględnieniem poziomu świadomości

Inną metodą, która pozwala upewnić się, że w procesie partycypacji zostały uwzględnione wszystkie istotne grupy interesariuszy, jest analiza relacji pośrednich i relacji bezpośrednich między potencjalnymi uczestnikami, a problemami jakie zidentyfikowano na analizowanym

terenie. Na tej podstawie dokonano podziału na interesariuszy aktywnych, uśpionych, biernych i wpływowych⁶⁰.

Warto zaznaczyć, że atrybuty (obejmujące zarówno poziom zainteresowania, jak i możliwości wpływu na cały proces), w które wyposażeni są interesariusze, mają charakter płynny. Mogą oni jedno stracić, inne zyskać. Nie zawsze też interesariusze są świadomi posiadanych atrybutów, często też ich wyobrażenie o rzeczywistej sile ich wpływu różni się z rzeczywistością⁶¹, co trzeba uwzględnić w procesie zarządzania nimi.

Aktywni interesariusze – np. osoby, których zaangażowanie w konkretne działanie wiąże się z pełnionymi przez nie funkcjami. W analizowanym przypadku będą to władze lokalne, przedstawiciele organizacji ekologicznych, edukatorzy ekologiczni (zarówno przedstawiciele organizacji ekologicznych, jak również nauczyciele okolicznych szkół) oraz przedstawiciele UM Mielec. Grupa ta obejmuje też osoby, które są silnie związane z terenem i na pewno będą zainteresowane procesem planowanych zmian. Osoby takie powinny być włączane na początkowym etapie procesu.

Warto w tym przypadku wyodrębnić podgrupę tzw. **uśpionych interesariuszy**, czyli osób posiadających uprawnienia skutkujące możliwością wpływu na działania, ale nieposiadających uzasadnionych związków z projektem⁶². Mogą oni jednak stać się stroną dyskusji, w momencie, gdy tylko dowiedzą się o tym. Na potrzeby podniesienia efektywności procesu partycypacji wskazane jest zlokalizowanie tej grupy interesariuszy, informowanie o działaniach/wydarzeniach i zachęcenie do udziału w procesie, gdyż ta grupa interesariuszy może uaktywnić się, gdy ich bezpośrednie interesy będą zagrożone⁶³.

⁶⁰ Ackland A., Dialogue by Design, A Handbook of Public & Stakeholder Engagement, Dialogue by Design, Londyn, 2012; za: Praca zbiorowa, Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014. [http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publiczacja.pdf](http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publiczna_krok_publiczacja.pdf)

⁶¹ Susmarski S., Zarządzanie interesariuszami w projektach realizowanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance Vol. 15, No. 2/1/2017

⁶² Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J., Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts, „The Academy of Management Review”, Vol. 22, No. 4, 1997

⁶³ Ackland A., Dialogue by Design, A Handbook of Public & Stakeholder Engagement, Dialogue by Design, London, 2012; za: Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014. http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publiczacja.pdf

Bierni interesariusze – to osoby, które z dużym prawdopodobieństwem, nie odczują na sobie bezpośrednich skutków konsultowanego projektu zarządzania przyrodą miejską, a zatem nie wykażą bezpośredniego zaangażowania w proces partycypacji, o ile nie zostaną oni skutecznie poinformowani o planowanych działaniach, np. przez media czy też grupy prowadzące kampanie informacyjne, działania polityczne. Tak rozumianą grupą interesu mogą być przedstawiciele biznesu, potencjalni inwestorzy, którzy będą mogli być zaangażowani w realizację projektu.

Wpływowi interesariusze – do tej grupy interesariuszy należą osoby często zwerbowane przez aktywnych interesariuszy w trakcie prac konsultacyjnych. Często są to liderzy społeczni czy dziennikarze, którzy przez osobiste zaangażowanie w problematykę mogą mieć też istotny wpływ na opinię publiczną i powinni być traktowani jako aktywni interesariusze od momentu, w którym ich zaangażowanie jasno wskazuje na działania na rzecz rozwiązania problemu.

Z uwagi na szerokie grono interesariuszy i potrzebę zdefiniowania kanałów dotarcia do grup w celu ich informowania i angażowania w proces partycypacji, dla podsumowania identyfikacji grup docelowych, została opracowana tzw. mapa interesariuszy. Pozwala ona na pogrupowanie ich ze względu na siłę wpływu i poziom zainteresowania. Mapa ta obrazuje nastawienie poszczególnych interesariuszy do planowanego projektu i stopnia ich oddziaływania na projekt⁶⁴.

Mapa interesariuszy podzielona jest na 4 obszary (Rysunek 40):

- **Kluczowi interesariusze nastawieni na działanie i pozytywną zmianę** – wysoki wpływ, wysokie zainteresowanie: grupa ta może stanowić źródło ryzyka dla projektu. Jest to grupa, którą należy zarządzać dość intensywnie w celu zapewnienia wysokiego poziomu jej satysfakcji.
- **Interesariusze o zagrożonych interesach** – wysoki wpływ, niskie zainteresowanie: grupę tę należy utrzymywać w ciągłej satysfakcji, można ją wykorzystać do zarządzania innymi grupami interesariuszy.

⁶⁴ Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

- **Interesariusze nastawieni na pozyskiwanie informacji** – niski wpływ, wysokie zainteresowanie: grupę tę należy monitorować, gdyż grupa ta może stanowić źródło informacji o wymaganiach, co do efektu końcowego.
- **Interesariusze nastawieni na minimum wysiłku** – niski wpływ, niskie zainteresowanie. Należy monitorować tę grupę interesariuszy i informować o postępach w realizacji projektu.

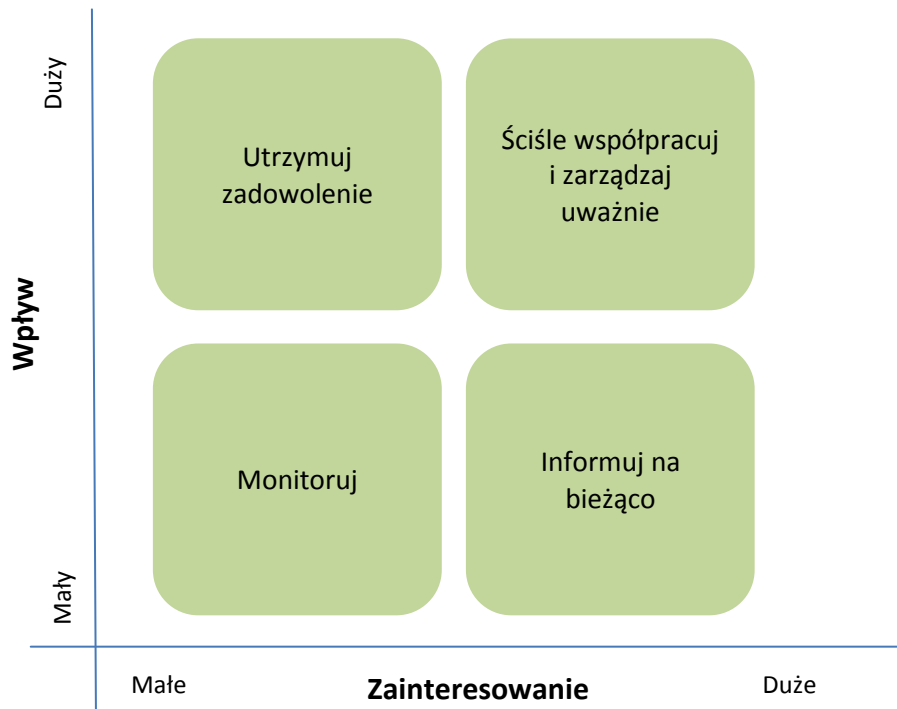

Rysunek 40. Mapa interesariuszy

Źródło: oprac. na podstawie: Polko A., Rewitalizacja, w tym problematyka programów rewitalizacji – szkolenie, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Wydział Rozwoju Regionalnego, czerwiec 2017

Najwięcej grup interesariuszy przydzielono do kluczowych interesariuszy nastawionych na pozytywną zmianę. Ma to związek z dużym zainteresowaniem tematem, naciskiem społeczności lokalnej oraz potrzebą zmian.

Na Rysunku 41 przedstawiono zasady postępowania w obrębie grup interesariuszy w odniesieniu do stopnia ich zainteresowania daną inicjatywą.

Rysunek 41. Zasady postępowania w obrębie zidentyfikowanych grup interesariuszy

Źródło: oprac. na podstawie: Reweda D., Mapa interesariuszy, 2016, <https://productvision.pl/2016/mapa-interesariuszy/>

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę publiczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji między władzą, obywatelami i przedsiębiorcami, budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych.

6. IDENTYFIKACJA PODMIOTÓW (GRUP ZAWODOWYCH) MAJĄCYCH NAJWIĘKSZY WPŁYW NA PRZYRODĘ ANALIZOWANEGO TERENU

Identyfikacja podmiotów/grup zawodowych związana jest ściśle z wyłonionymi w poprzednim rozdziale grupami interesariuszy. W przypadku miasta Mielca, można wymienić grupy zawodowe, które będą miały znaczący **bezpośredni** i **pośredni** wpływ na przyrodę analizowanego terenu. Do grup wpływających **bezpośrednio** na analizowany obszar można zaliczyć m.in.

- przedstawicieli wydziałów Urzędu Miejskiego w Mielcu, w szczególności reprezentantów następujących struktur organizacyjnych:
 - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych (IZP),
 - Wydział Ochrony Środowiska i Zarządzania Kryzysowego (OŚZK),
 - Wydział Urbanistyki, Gospodarki Nieruchomościami i Geodezji (UGG),
 - Biuro Gospodarki Odpadami (GO),
 - Straż Miejska (SM),
 - Biuro Promocji i Sportu (BPS),
 - Wydział Edukacji (Ed)⁶⁵;
- MPGK Mielec;
- Nadzór Wodny Mielec;
- mieszkańców osiedli – Borek, Cyranka, Dziubków, Kazimierza Wielkiego, Kilińskiego, Kopernika, Kościuszki, Kusocińskiego, Lotników, Mościska, Niepodległości, Rzochów, Smoczka, Smoczka I, Szafera, Wojśław, Wolności i Żeromskiego;
- pracowników i dyrekcję Szpitala Powiatowego im. Edmunda Biernackiego w Mielcu;
- Radę Osiedla przy ul. Wolności (domki jednorodzinne);
- przedsiębiorców, np. Zakład Pogrzebowy „Eden”;
- użytkowników terenu (spacerowiczów, rowerzystów, pacjentów szpitala, a także osoby wykluczone społecznie, przebywające stale na przedmiotowym obszarze).

Natomiast do grupy podmiotów, oddziałujących w sposób **pośredni** na analizowany obszar, można zaliczyć:

⁶⁵ Zgodnie ze strukturą Urzędu Miejskiego w Mielcu, wg Załącznika do Zarządzenia nr 120.392.2018 Prezydenta Miasta Mielca z dnia 16 kwietnia 2018 r.

- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Nadleśnictwo Mielec,
- Stowarzyszenie „Nasz Mielec”,
- Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Specjalna Strefa Ekologiczna”,
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Mieleckiej (TMZM),
- Mieleckie Stowarzyszenie Ekologiczne,
- Klub Młodych Liderów w Mielcu,
- Porozumienie Samorządowo-Gospodarcze PSG Mielec,
- Mielecką Radę Działalności Pożytku Publicznego przy UM w Mielcu,
- organizacje pomocy społecznej,
- przedstawicieli pobliskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

W ramach niniejszego opracowania sporządzono „wyjściową” tabelę głównych interesariuszy instytucjonalnych (Tabela 2).

Tabela 2. Główni interesariusze instytucjonalni

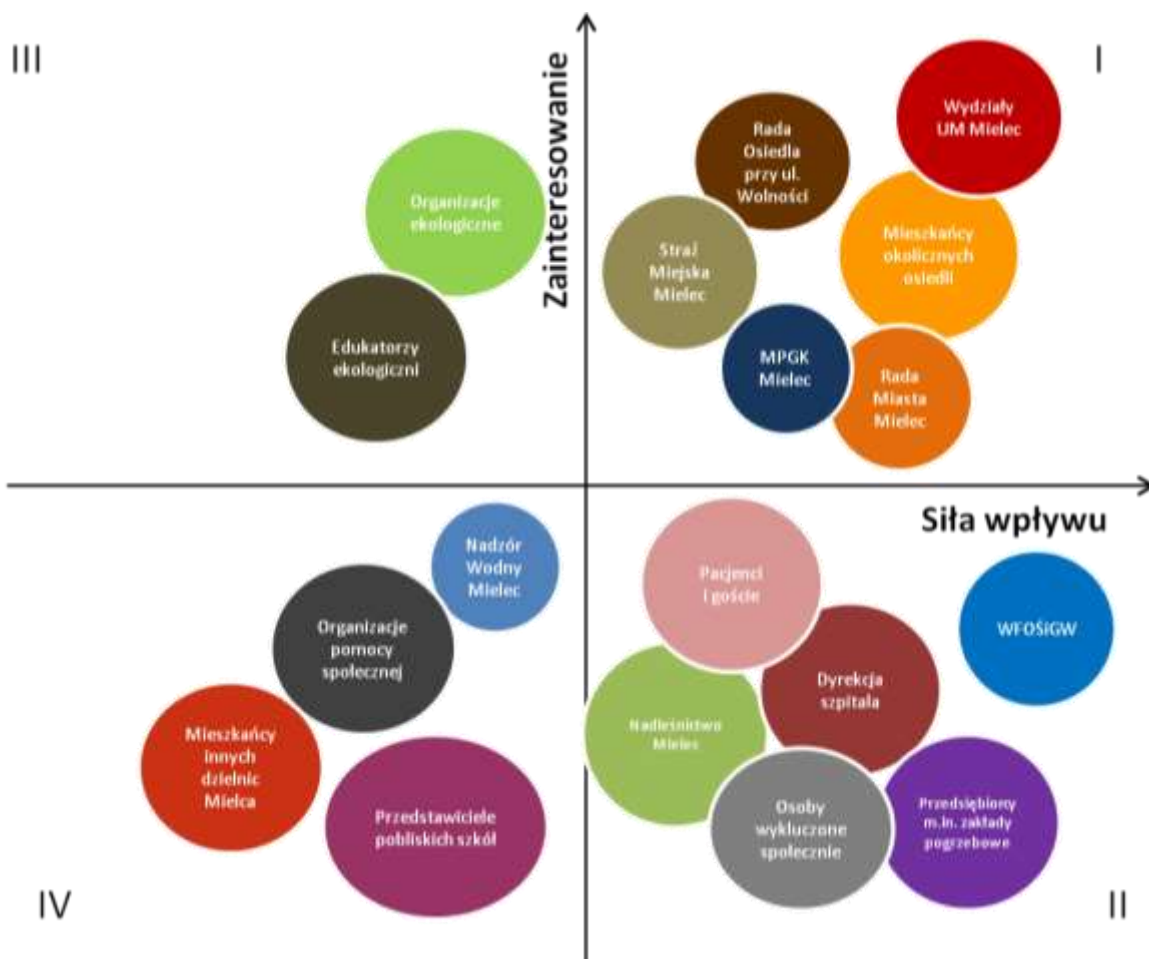
Podmiot	Cele podmiotu związane z zagospodarowaniem lasku przy ul. Korczaka	Rola podmiotu – w co i w jakim zakresie dany podmiot może/chce się zaangażować w zakresie przyszłego zagospodarowania/utrzymania terenu?
Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych (IZP) ⁶⁶	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opracowanie wniosków aplikacyjnych – dla pozyskiwania krajowych/zagranicznych źródeł finansowania na realizację projektów inwestycyjnych powstałych w wyniku koncepcji ▪ promocja projektów inwestycyjnych (jeśli będą) ▪ zadania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej 	
Wydział Ochrony Środowiska i Zarządzania Kryzysowego (OŚZK)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zarządzanie terenami zieleni w mieście ▪ planowanie i tworzenie terenów zieleni w mieście ▪ ochrona i nadzór nad zasobami cennymi przyrodniczo ▪ wydawanie zezwoleń na wycinkę drzew i krzewów ▪ przewidywanie, przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym oraz technicznym, opracowanie i realizacja programów dotyczących porządku publicznego, bezpieczeństwa mieszkańców oraz zapobieganie zagrożeniom życia i zdrowia ludzi ▪ planowanie i koordynowanie działań z zakresu zarządzania kryzysowego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział w pracach warsztatowych projektu INTEGRAPLAN ▪ współpraca w zakresie wypracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego ▪ współpraca w zakresie inwentaryzacji przyrodniczej terenu ▪ dbałość o stan zieleni ▪ informowanie interesariuszy o stanie zieleni i przyrody w mieście
Wydział Urbanistyki, Gospodarki Nieruchomościami i Geodezji (UGG)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie ładu przestrzennego dla terenów nieposiadających miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> a) wydawania decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego b) wydawanie decyzji o warunkach zabudowy ▪ dokonywanie analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta oraz oceny postępów w opracowywaniu planów miejscowych w nawiązaniu do ustaleń studium i wniosków w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział w pracach warsztatowych projektu INTEGRAPLAN ▪ współpraca w zakresie wypracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego ▪ określenie możliwości realizacji poszczególnych wyników prac warsztatowych/ich weryfikacja
Biuro Gospodarki Odpadami (GO)		<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział w pracach warsztatowych projektu INTEGRAPLAN ▪ współpraca w zakresie wypracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego
Straż Miejska (SM)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prowadzenie działań z zakresu utrzymania ładu i porządku publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział w pracach warsztatowych projektu INTEGRAPLAN ▪ współpraca w zakresie wypracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego

⁶⁶ Zgodnie ze strukturą Urzędu Miejskiego w Mielcu, wg Załącznika do Zarządzenia nr 120.392.2018 Prezydenta Miasta Mielca z dnia 16 kwietnia 2018 r.

Podmiot	Cele podmiotu związane z zagospodarowaniem lasku przy ul. Korczaka	Rola podmiotu – w co i w jakim zakresie dany podmiot może/chce się zaangażować w zakresie przyszłego zagospodarowania/utrzymania terenu?
Biuro Promocji i Sportu (BPS)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca w zakresie prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych dotyczących postępu prac w projekcie ▪ uzgodnienie działań promocyjnych na poszczególnych imprezach miejskich ▪ współpraca w zakresie informowania interesariuszy o warsztatach i ich wynikach
Wydział Edukacji (Ed)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prowadzenie spraw związanych z edukacją ekologiczną dzieci i młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca w zakresie angażowania w prace warsztatowe przedstawicieli najbliższych szkół ▪ współpraca w zakresie upowszechniania wyników projektu wśród dzieci i młodzieży
MPGK Mielec – Zakład Usług Komunalnych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ usuwanie nieczystości stałych (śmieci) i płynnych, czyszczenie placów i ulic oraz utrzymanie zieleni 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział w pracach warsztatowych projektu INTEGRAPLAN ▪ współpraca w zakresie wypracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego
MPGK Mielec – Zakład Wodociągów i Kanalizacji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków ▪ użytkownik systemu kanalizacyjnego 	
WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona i nadzór nad zasobami cennymi przyrodniczo 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział w pracach warsztatowych projektu INTEGRAPLAN ▪ współpraca w zakresie wypracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego
Nadleśnictwo Mielec	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona i nadzór nad terenami leśnymi ▪ ochrona i nadzór nad zasobami cennymi przyrodniczo 	

Dla zweryfikowania wpływu poszczególnych grup zawodowych na realizację zamierzonego przedsięwzięcia można posłużyć się tzw. mapą interesariuszy. Pozwoli ona na zobrazowanie znaczenia danej grupy i jej nastawienia wobec planowanego projektu,

a także stopnia oddziaływania na tenże projekt⁶⁷. W ramach niniejszego opracowania sporządzono „wyjściową” mapę głównych grup zawodowych, którą przedstawiono na Rysunku 42.

Rysunek 42. Mapa grup zawodowych

Ulokowanie poszczególnych grup zawodowych w ramach wskazanych obszarów pozwala na określenie ich następującego wpływu na realizowany projekt:

- Wybrane wydziały Urzędu Miejskiego w Mielcu, przedstawiciele Rady Osiedla przy ul. Wolności, mieszkańcy przedmiotowego terenu i okolicznych osiedli, a także MPGK Mielec i Straż Miejska wykazują wysoki wpływ oraz potencjalnie wysokie zainteresowanie realizowanym przedsięwzięciem. Grupa tych podmiotów będzie stanowić podstawę realizacji projektu, a jednocześnie może być źródłem głównego ryzyka dla projektu. Dlatego też grupą tą należy zarządzać dość intensywnie w celu zapewnienia wysokiego poziomu jej satysfakcji. Obejmuje ona wiele grup o odmiennych interesach, stąd też

⁶⁷ Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

należy wypracować wspólne partycypacyjne zasady współpracy i wyznaczyć jej lidera (sugeruje się, aby był to wybrany wydział Urzędu Miejskiego w Mielcu).

- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, okoliczni przedsiębiorcy, w tym szczególnie Zakład Pogrzebowy „Eden”, pracownicy i dyrekcja Szpitala Powiatowego im. Edmunda Biernackiego w Mielcu, ale także pacjenci, spacerowicze czy osoby wykluczone społecznie, stale przebywające na obszarze problemowym, mogą mieć wielki wpływ na realizowany projekt, np. przez udzielanie dofinansowania na realizację zaplanowanego zamierzenia (WFOŚiGW), przez akceptację przedsięwzięcia (Dyrekcja Szpitala, Przedsiębiorcy) lub też jako grupa, która może stanowić potencjalne zagrożenie dla ładu przestrzennego obszaru. Podmioty wyodrębnione w ramach tej grupy nie wykazują szczególnego zainteresowania analizowanym obszarem. Niemniej prawdopodobnie nie pozostaną bierne w przypadku wygenerowania pomysłu i konkretnego zaangażowania ich w jego realizację. Stąd też grupę tę należy utrzymywać w ciągłej satysfakcji, można ją także wykorzystywać do zarządzania innymi grupami. Znaczną trudność w realizacji projektu może stanowić brak pozytywnego nastawienia do prowadzonych prac osób wykluczonych społecznie.
- Organizacje ekologiczne i edukatorzy ekologiczni wykazują średni/niski wpływ na realizację projektu, niemniej są oni nim bardzo zainteresowani. Wynika to m.in. z korzyści, jakie mogą czerpać w wyniku jego realizacji. Grupę tę należy monitorować, gdyż może ona stanowić źródło cennych informacji odnośnie do potrzeb, a także wymagań dotyczących efektu końcowego realizowanego przedsięwzięcia.
- Organizacje pomocy społecznej, mieszkańcy innych dzielnic Mielca, przedstawiciele pobliskich szkół czy Nadzór Wodny Mielec, nie są zainteresowani realizacją projektu i mają mały wpływ na jego realizację. Osoby należące do tej grupy można informować o postępach w realizacji projektu (np. przez tablice informacyjne), celem zwiększenia ich zainteresowania nim. Sugeruje się także, aby wobec tej grupy podejmować działania monitoringowe, pozwalające na uzyskanie informacji czy jej skład nie ulega zmianie i czy nie jest wymagana zmiana sposobu postępowania wobec tej grupy.

7. IDENTYFIKACJA POWIĄZAŃ MIĘDZYSEKTOROWYCH/ INTERDYSCYPLINARNYCH KLUCZOWYCH DLA GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY ANALIZOWANEGO TERENU

7.1. Rozpoznanie interakcji między grupami zawodowymi

Przed rozpoczęciem realizacji założonego projektu zaleca się rozpoznanie interakcji zachodzących między wskazanymi w powyższym rozdziale grupami zawodowymi.

Zakłada się, że wzajemne zależności między grupami mogą się:

- pojawić i mogą to być relacje zarówno korzystne, jak i niekorzystne,
- nie pojawić.

Na obecnym etapie analizy wskazanego terenu trudno jest wskazać relacje zachodzące między wszystkimi z wymienionych grup zawodowych.

7.2. Powiązania przyczynowo-skutkowe w oddziaływaniu na przyrodę

Zgodnie z zasadami racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego z uwzględnieniem włączenia społecznego, należy uwzględniać jego przyczyny (i źródła), mechanizmy warunkujące ten stan oraz skutki zidentyfikowanego oddziaływania.

Określenie relacji przyczynowo-skutkowych między interesariuszami (w tym grupami zawodowymi), a ich wpływem na obszar problemowy jest szczególnie przydatne przy określeniu potencjalnych kierunków zmian i możliwości zaangażowania określonych grup interesariuszy i grup zawodowych.

Pierwszym etapem pozwalającym na wstępne określenie powiązań przyczynowo-skutkowych jest analiza relacji między zidentyfikowanymi grupami a problemami, które związane są z analizowanym terenem.

Tabela 3. Matryca relacji problemy – interesariusze

Grupa interesariuszy	Problemy natury społecznej akceptacji		Problemy natury przyrodniczo-funkcjonalnej							
	brak zainteresowania terenem	nieprzychylny opinie na temat atrakcyjności terenu	brak wyodrębnionych stref funkcyjnalnych	teren niezadbany, fragmentarycznie „zaanektowany” przez osoby wykluczone społecznie	duża liczba osób odwiedzających ten teren, jedynie celem przemieszczania się – piesi i rowerzyści	brak zrównoważonego zagospodarowania terenu	brak bezpiecznego przejścia przez teren	brak połączenia z innymi terenami zielonymi w obrębie miasta	zamieranie drzewostanu, wypieranie gatunków rodzimych	rozwijanie się niepożądananej roślinności
Władze publiczne lokalne	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Władze regionalne	X			X		X		X	X	
Lokalne organizacje pozarządowe i kluby ekologiczne	X		X		X	X	X	X	X	
Społeczność lokalna	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Specjalne grupy interesu:										
spacerowicze i rowerzyści		X	X	X	X				X	
wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele przyrody	X			X		X	X		X	
osoby wykluczone społecznie				X						
dyrekcja, pracownicy szpitala	X				X					
pacjenci i odwiedzający		X			X					
Eksperti/środowisko naukowe			X	X		X			X	
Media	X	X	X		X	X				
Przedsiębiorcy/ przedstawiciele biznesu	X	X	X		X	X	X			

Tabela 4. Matryca interakcji

Grupa interesariuszy	Akceptacja społeczna	Atrakcyjność terenu	Strefy rekreacyjne	Jakość gruntów	Poziom utrzymania czystości terenu	Częstotliwość użytkowania terenu	Poziom ingerencji w teren inicjatyw użytkowników	Zrównoważone zagospodarowanie terenu	Dojście do terenu	Połączenie z innymi cennymi przyrodniczo terenami kulturowymi	Poziom włączenia do miejskiej zielonej infrastruktury	Ochrona przyrody
Władze publiczne lokalne	+	+	+	N	+	+	+	+	+	0	+	+
Władze regionalne				N	+			+			+	+
Lokalne organizacje pozarządowe i kluby ekologiczne	+		+			+	+	+	0	0	0	+
Specjalne grupy interesu:												
spacerowicze i rowerzyści	+		+	0	-	+	-					-
wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele	+			0	+	+		+	0	0		N
osoby wykluczone społecznie		-		0		-						
dyrekcja, pracownicy szpitala				0								
pacjenci i odwiedzający	+			0		+						
Spółeczność lokalna	N	N	+	0	N	N		N	N	0	0	-
Turyści		N	+	0	-			N	N	0		-
Eksperti/środowisko naukowe			+	0	+			+				+
Media	N	N	0			N		N				
Inwestorzy/ przedstawiciele biznesu	N	+	+	0		N		N	+	0		
Stowarzyszenia ekologiczne i turystyczne	+		+			+		+	+	0	+	+

Matryca relacji pozwala na wyodrębnienie grupy problemów najsilniej wpływających na największą liczbę interesariuszy. W tym przypadku jest to brak zainteresowania terenem – teren rzadko uczęszczany, brak wyodrębnionych stref funkcjonalnych, warunki terenowe oraz brak zrównoważonego zagospodarowania terenu.

Przedstawiona mapa jest wstępnym etapem analizy, pozwalającym na określenie relacji przyczynowo-skutkowych związanych z oddziaływaniem interesariuszy na obszar problemowy. Występowanie wzajemnych relacji/oddziaływania między interesariuszami a problemami pozwoliło następnie na określenie rodzaju tego oddziaływania i wyodrębnienie elementów problemowych analizowanego obszaru, w których ta relacja występuje, według następującej oceny:

- (+) – oznacza pozytywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody,
- (-) – oznacza negatywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody,
- (0) – oznacza brak wpływu na dany element problemowy,
- (N) – oznacza brak możliwości jednoznacznego określenia wpływu na dany element problemowy.

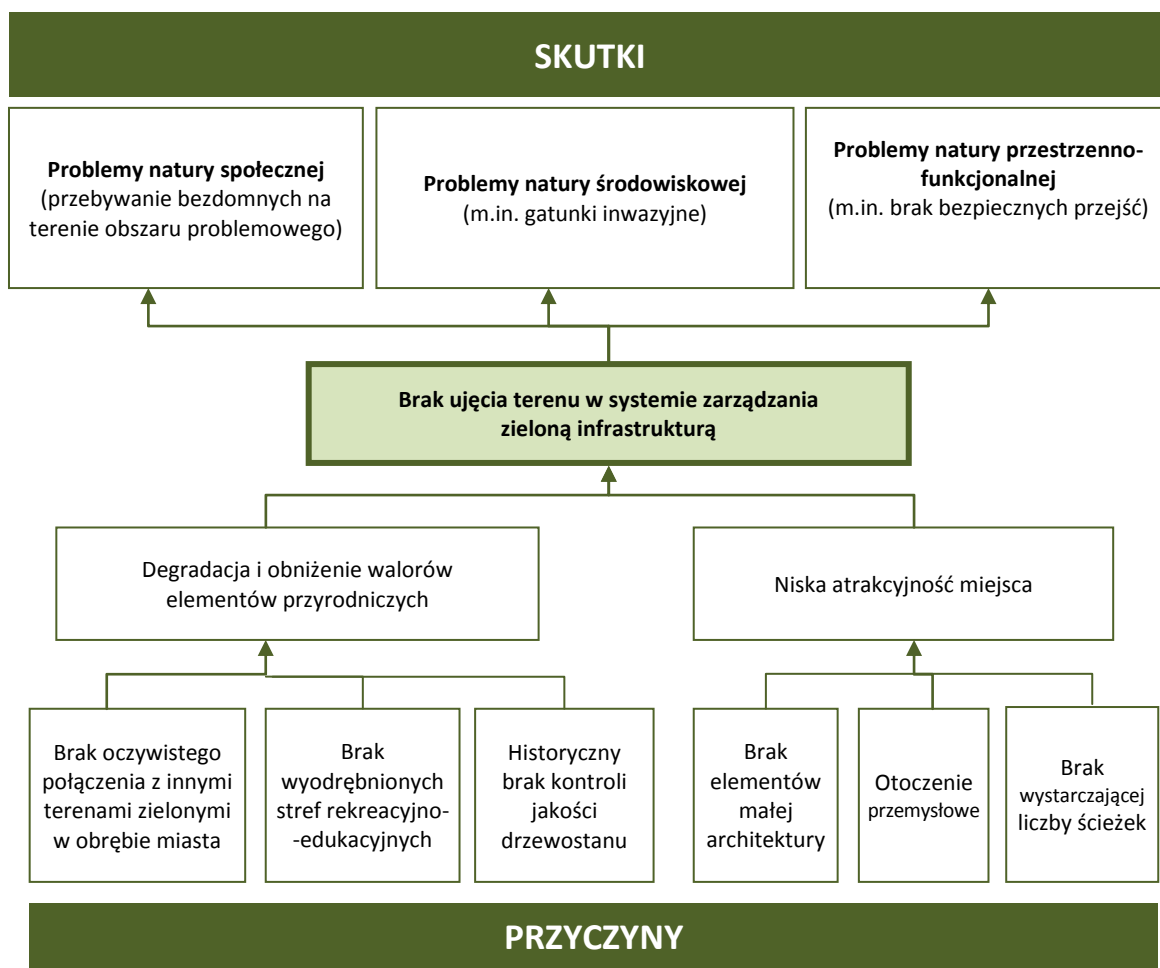
Na szczególną uwagę zasługują takie elementy, jak strefy rekreacyjne i zrównoważonego zagospodarowania terenu, gdzie w większości danemu komponentowi problemowemu wyznaczonego obszaru przyrody, przyporządkowano pozytywne oddziaływanie i skutki interwencji. Należy zwrócić uwagę, że również w wielu przypadkach nie ma możliwości jednoznacznego określenia wpływu na dany element problemowy. Oznacza to, że ten wpływ może być zarówno pozytywny, jak i negatywny. Właściwie przeprowadzony proces partycypacji powinien uwzględnić te kwestie w procesie przekazywania informacji i kształtowania właściwych postaw.

7.3. Opracowanie drzewa problemów – wstępne założenia

Jednym z najistotniejszych etapów przygotowania założeń projektu partycypacji społecznej jest analiza problemu, która często przybiera formę tzw. drzewa problemów, za pomocą którego identyfikuje się kluczowy problem.

W jej wyniku wyszczególnione zostają negatywne aspekty związane z terenem przyrodniczym i związki przyczynowo-skutkowe między tymi problemami. Sformułowanie głównych problemów, na które napotykają interesariusze (w tym grupy zawodowe) oraz ich przyczyn i skutków, umożliwia określenie właściwych relacji i logicznych związków między tymi trzema składowymi, tj. problemami, przyczynami i skutkami. Tak powstałe „drzewo problemów” jest uproszczonym graficznym modelem rzeczywistości, wskazującym na skalę negatywnego wpływu obecnego stanu przedmiotowego terenu.

Pierwszym etapem na drodze budowania drzewa problemów jest identyfikacja wszystkich problemów i barier, bez wskazywania ich rangi czy istotności. W kolejnym etapie następuje grupowanie podobnych problemów, a ostatecznie poszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych i wskazanie kluczowego problemu (czyli tego, który „generuje” skutki najbardziej odczuwalne dla większości interesariuszy).

Rysunek 43. Drzewo problemów dla lasu przy ul. Korczaka

8. ZASADY DOBORU UCZESTNIKÓW I REGUŁY DZIAŁANIA GRUPY DOCELOWEJ

Gospodarowanie zasobami przyrody w mieście powinno być realizowane z aktywnym udziałem interesariuszy danego terenu. Zaangażowanie różnych grup zawodowych i wspólne podejmowanie decyzji o sposobie gospodarowania miejskimi terenami zielonymi, przynosi w większości przypadków efekt synergii, w przeciwieństwie do odosobnionych działań prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Projekt dotyczy rozwiązania istniejącego już problemu dotyczącego konkretnego obszaru. Dlatego na tym etapie interesariuszy wybrano, biorąc pod uwagę ten konkretny problem i interes grupy docelowej.

8.1. Metoda i zasady doboru grup zawodowych

W ramach projektu, w celu wyłonienia właściwej grupy docelowej, dwukrotnie zorganizowano warsztaty z udziałem decydentów miasta, których celem było rozpoznanie problemów ochrony przyrody Mielca, zidentyfikowanie obszaru problemowego oraz potencjalnych interesariuszy.

Podstawą wyłonienia interesariuszy dla terenu była przygotowana przez GIG lista z proponowanymi jednostkami, instytucjami, podmiotami, które mogłyby uczestniczyć w spotkaniach partycypacyjnych dla określenia wizji docelowej i rozwiązań uwzględniających specyfikę obszaru problemowego.

Głównym kryterium na etapie wstępnej identyfikacji i sporządzania listy był potencjalny interes i istniejące powiązania bezpośrednio bądź pośrednio z obszarem problemowym.

Dla usprawnienia procesu typowania grupy docelowej przygotowano wcześniej dwie tabele. Umożliwiały one przeprowadzenie pogłębionej analizy roli i wskazanie niezbędnej współpracy poszczególnych komórek organizacyjnych urzędu miasta oraz podstawowych podmiotów mających udział w zarządzaniu i ochronie przyrody, i innych grup interesariuszy, mogących mieć wpływ na użytkowanie przyrody i gospodarowanie przestrzenią w obszarze problemowym. Propozycje zostały rozesłane do urzędu miasta i poddane weryfikacji. Podczas drugich warsztatów przedyskutowano propozycję i ustalono skład grupy docelowej.

Dobór próby opierał się na założeniu, że po wybraniu małej grupy osób, uznanej za grupę reprezentatywną, i poznaniu jej opinii, można ekstrapolować ją na znacznie większą liczbę osób. Dobór interesariuszy odbywał się z zastosowaniem następujących ogólnych zasad:

- Należy dobierać interesariuszy ściśle skorelowanych z celem, jaki został wyznaczony do osiągnięcia i specyfiką obszaru.

- Należy wskazać więcej przedstawicieli grup interesariuszy, aby nie przeoczyć kluczowych reprezentantów.
- Należy zidentyfikować i dobrać możliwie zróżnicowaną kompetencyjnie grupę, aby stworzyć podstawy do merytorycznej dyskusji oraz wymiany wiedzy i doświadczeń.
- Należy dobierać interesariuszy o sprzecznych interesach względem obszaru problemowego.
- Dobór grupy nie powinien koncentrować się tylko na uczestnikach procesu zarządzania przyrodą miasta, lecz także na innych grupach mających na nią realny wpływ (pośredni lub bezpośredni).
- Istnieje skończona pula grup zawodowych tworzących grupę docelową, a ich rodzaj zależy od specyfiki terenu.

Proces doboru grupy docelowej odbywał się w kilku etapach:

Pierwszym etapem była wstępna identyfikacja grup interesariuszy z analizą ich wpływu na teren problemowy. Wiązało się to przede wszystkim z określeniem listy potencjalnych podmiotów i siły ich oddziaływania na dany obszar problemowy. Uspołecznienie metody przygotowania i wdrożenia projektu przekształceń, a następnie działań szczegółowych planowanych w ramach jego przeprowadzenia, jest niezbędnym warunkiem efektywnej realizacji i osiągnięcia zamierzonych efektów. Dlatego też identyfikacja interesariuszy, a w następnej kolejności dobór grup docelowych, objął zarówno podmioty potencjalnie zaangażowane, jak i bezpośrednio uczestniczące w każdym z prowadzonych działań.

Wstępna identyfikacja obejmowała następujące grupy interesariuszy:

- Uczestnicy statutowi: osoby lub organizacje, których udział w procesie budowy zaangażowania podyktowany jest wymogami prawa (stąd określenie „statutowi”) lub przysługuje im z racji sprawowanego urzędu. Osoby pełniące ważne funkcje we władzach lokalnych.
- Osoby zaufania publicznego: osoby zaangażowane w działalność lokalnych grup lub organizacji, stowarzyszeń, wspólnot mieszkańców i innych grup interesów.
- Społeczność lokalna skupiająca wokół siebie przedstawicieli określonej grupy związanej z wyznaczonym obszarem, np. mieszkańcy ulicy czy obszaru, bądź osoby posiadające szeroko rozumiane interesy na wskazanym obszarze.

- Specjalne grupy interesu: osoby posiadające szczególne potrzeby, np. osoby niepełnosprawne, pacjenci Szpitala Powiatowego im. Edmunda Biernackiego, osoby wykluczone społecznie, czy też przedstawiciele grup posiadających wspólny interes, jakim może być np. budowa systemu odwadniającego czy sprzeciw wobec budowy drogi.
- Osoby i organizacje dysponujące specjalistyczną wiedzą i doświadczeniem, grupa skupiająca m.in. naukowców, działaczy związanych z ochroną środowiska.

W drugim etapie prac uszczegółowiono dokonany wcześniej wybór. Jak to zostało przedstawione w rozdziale 4, interesariuszy procesu poszukiwano w następujących grupach:

- władze lokalne,
- władze i instytucje regionalne,
- instytucje naukowe,
- organizacje pozarządowe,
- przedstawiciele biznesu,
- mieszkańcy.

Po wstępnym wskazaniu uczestników procesu, pogrupowano ich pod względem poziomu świadomości. Analiza relacji między potencjalnymi uczestnikami a problemem pozwala na upewnienie się, czy wytypowano wszystkich interesariuszy kluczowych dla problemu.

Następnie sporządzono mapy obrazujące nastawienie interesariuszy do projektu, celem dostosowania metod pracy warsztatowej do wszystkich wyłonionych grup zawodowych. Klasyfikacja oparta była na trzech, opisanych w rozdziale 5, kategoriach: aktywni uczestnicy, bierni uczestnicy i wpływowi uczestnicy. W kolejnym etapie pogrupowano ich pod względem „interesu” związanego z terenem oraz zidentyfikowanych problemów.

Z uwagi na założenia projektu i cel prowadzonych działań, podczas określania grupy docelowej kierowano się następującymi szczegółowymi zasadami:

- Uczestnicy powinni brać udział w zarządzaniu/gospodarowaniu/użytkowaniu analizowanym terenem.
- Uczestnicy powinni mieć wpływ na przyrodę analizowanego terenu.
- Uczestnicy powinni być tak dobrani, aby każdy z nich odnosił korzyść z uczestnictwa w procesie partycypacji.
- Uczestnicy powinni być dobrani spośród szerokiej grupy, aby wykreować kompetencje i rozwiązanie problemu w sposób kompleksowy na płaszczyźnie konsensusu.

- Uczestnicy powinni być tak dobrani, aby przełamywać bariery informacyjne czy mentalne (pozwala to na zrozumienie problemu przez interesariuszy o różnym poziomie świadomości).
- Uczestnicy powinni reprezentować zróżnicowane interesy w rozpatrywanej sprawie w celu integracji lokalnej wiedzy.
- Uczestnicy powinni być tak dobrani, aby ich wpływ na obszar problemowy był długotrwały.

W kolejnym etapie dokonano identyfikacji grup zawodowych mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu, co przedstawiono w rozdziale 7. Podczas tego procesu kierowano się zasadą pośredniego i bezpośredniego wpływu na przyrodę. Pozwoliło to na wyłonienie wszystkich podmiotów, które mają wpływ na analizowany obszar, niezależnie od stopnia skorelowania. Następnie dokonano analizy podmiotów pod względem zainteresowania problemem. Efektem tego procesu było wskazanie właściwej grupy docelowej.

W dalszej części dokonano identyfikacji powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych, kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu, celem przygotowania mapy relacji opisanej w rozdziale 7.

Na tym etapie kierowano się kilkoma zasadami:

Zasada wspólnego interesu i zaangażowania

Wspólne podejmowanie decyzji przez obywateli i władze samorządowe o sposobie gospodarowania zielenią miejską oraz współdziałanie podczas realizacji tych inicjatyw, przynosi większą skuteczność niż odosobnione działania prowadzone przez jednostki administracji. Przy doborze grupy docelowej należy pamiętać, aby każda wskazana grupa posiadała korzyść z uczestnictwa w procesie, bo jedynie wtedy wykaże się wystarczającym stopniem zaangażowania.

Zasada wielostronnego dialogu

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę publiczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji na

poziomie władza-obywatele-przedsiębiorcy, budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych.

Zasada zrównoważonego działania dla środowiska

Zarządzanie zasobami przyrody, z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, jest niemożliwe bez aktywnego współdziałania obywateli. Istotna jest dobra komunikacja między poszczególnymi grupami interesariuszy, a także w obrębie każdej grupy. Ekosystemy miejskie funkcjonują prawidłowo tylko wtedy, gdy istnieje ciągły, pełen obieg informacji między administracją różnych szczebli, władzą a innymi interesariuszami, w tym mieszkańcami. Wymaga to edukacji (zwłaszcza w wymiarze praktycznym) poszczególnych grup interesariuszy, a także grup docelowych, co umożliwia pełne zrozumienie problemu przez każdego uczestnika grupy docelowej. Wiedza powinna być budowana w oparciu o szeroki zakres danych dotyczących aspektów ekologicznych, ekonomicznych, społecznych i zarządzania miastem.

Zasada racjonalnego działania

W oparciu o zasadę racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego z uwzględnieniem włączenia społecznego, należy brać pod uwagę jego przyczyny (i źródła), mechanizmy warunkujące ten stan, także skutki zidentyfikowanego oddziaływania. Należy tak zdiagnozować przygotowaną mapę relacji (rozdział 7), aby określić potencjalny kierunek zmian i potwierdzić sensowność udziału określonej grupy zawodowej w procesie partycypacyjnym. Należy także dokonać analizy składu grupy docelowej pod względem zarówno pozytywnego, jak i negatywnego wpływu na rozwiązywany problem.

8.2. Reguły działania grupy docelowej

Zagospodarowanie przestrzeni terenów miejskich jest źródłem wielu konfliktów interesów instytucji publicznych, sektora prywatnego i mieszkańców. Brak właściwie wypracowanych zasad, brak umiejętności właściwej komunikacji czy sam brak doświadczenia powodują, że partycypacja nie przynosi spodziewanych efektów. Kluczem do sukcesu jest właściwie zorganizowany proces partycypacji, który pozwala na osiągnięcie właściwego porozumienia wszystkich interesariuszy analizowanej sprawy.

Praca z grupą docelową i włączenie różnych grup zawodowych w proces podejmowania decyzji wiąże się z poszukiwaniem i tworzeniem wartości dodanej, która znajduje poparcie

u wszystkich jej uczestników. Zasadne staje się dopuszczanie różnic i dostrzeganie w nich korzyści oraz poszukiwanie skutecznych i konstruktywnych dróg integrowania różnorodności poglądów.

Osiągnięcie satysfakcjonujących rezultatów działania grupy docelowej wiąże się z zachowaniem następujących reguł działania grupy docelowej:

- przeciwdziałanie konfliktom i burzenie barier,
- prosty język komunikacji,
- otwarty umysł,
- budowanie zaufania.

Reguła przeciwdziałania konfliktom i burzenia barier jednoznacznie wskazuje na konieczność obecności moderatora, a w niektórych przypadkach negocjatora, który zapewni twórcze podejście nastawione na możliwość wypracowania nowego rozwiązania. Sytuacja taka dotyczy głównie momentu, kiedy kompromis, jako element partycypacji, nie ma szans powodzenia. Dobry negocjator to przede wszystkim osoba, która potrafi zmienić nastawienie skonfliktowanych osób i skłonić je do współpracy w celu poszukiwania dobrych, często nowych rozwiązań. Rolą dobrego negocjatora jest także niedopuszczenie do sytuacji, w której strony skupią się na rozwiązywaniu sporu wyłącznie na płaszczyźnie prawnej, a nie merytorycznej⁶⁸.

Istotną rolę w skutecznie prowadzonej partycypacji społecznej mają osoby odpowiedzialne za proces projektowania. W wielu przypadkach osoby o wysokich kompetencjach w obszarze specjalizacji (inżynierowie, planiści, ekonomiści), posiadają niedostateczne umiejętności w zakresie komunikowania się ze społeczeństwem.

W związku z powyższym ustalono **regułę prostego języka komunikacji**. Częstym błędem jest stosownie w wypowiedziach zbyt specjalistycznej terminologii oraz nastawienie, że odbiorca i tak nie zrozumie prezentowanego zagadnienia. Taka forma komunikacji powoduje narastanie konfliktów i może prowadzić do znacznego wydłużenia procesu inwestycyjnego.

Ważna jest także **reguła otwartego umysłu**, która umożliwia wprowadzanie alternatywnych rozwiązań pozwalających na większą ochronę istniejącej zieleni lub zastosowanie rozwiązań

⁶⁸ Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012, s. 49-70

wykorzystujących elementy przyrodnicze w funkcji docelowej (np. staw retencyjny porośnięty roślinnością brzegową, zamiast betonowego zbiornika na wody deszczowe). Wynika to bardzo często z niedoceniań istniejącej wartości przyrodniczej terenu, na którym planowane są prace budowlane lub z kierowania się wyłącznie dogodnością techniczną realizacji przedsięwzięcia. Zastosowanie sprawdzonego rozwiązania wydaje się bezpieczniejsze, zamiast poszukiwania lepiej dostosowanej do lokalnych warunków technologii, która uwzględni wykorzystanie usług ekosystemowych oferowanych przez odpowiednio wkomponowane elementy przyrodnicze. Wdrażanie tego typu rozwiązań w wielu przypadkach pozwala na ograniczenie konfliktów społecznych związanych z koniecznością uszczuplenia istniejących zasobów zieleni w obrębie obszarów zurbanizowanych. Bardzo często pomija się lub odchodzi od konieczności wypracowania alternatywnych wariantów rozwiązań. Różne warianty są w zasadzie jedynie drobnymi modyfikacjami podstawowego rozwiązania. Takie podejście nie pozwala na porównanie zalet i wad poszczególnych wariantów pod względem szerokiej grupy kryteriów, w tym ich akceptacji społecznej, a w konsekwencji ogranicza szanse podjęcia właściwej decyzji.

Organizacje pozarządowe w procesie partycypacyjnym powinny stanowić obywatelską reprezentację głosów i interesów społecznych oraz zapewniać przepływ wiedzy społecznej niezbędnej do stanowienia dobrego prawa i podejmowania racjonalnych decyzji. Przedstawiciele organizacji pozarządowych, oprócz posiadania specjalistycznej wiedzy i znajomości regulacji prawnych, powinny posiadać także umiejętność reprezentowania szerszych grup społecznych i być nastawieni na dialog i współpracę⁶⁹.

Nawet sprawnie przeprowadzony proces partycypacji nie ma szansy powodzenia, jeśli w grupie docelowej nie będzie funkcjonowała **reguła budowania zaufania**.

Bariery, utrudniające wprowadzenie w Polsce partycypacji społecznej w obszarze ochrony przyrody i nie tylko, związane są w szczególności z brakiem zaufania między władzą publiczną a społeczeństwem. Właściwa edukacja obywateli, mieszkańców, grup zawodowych i co najważniejsze, władz publicznych, mimo że od lat wdrażana, nadal nie przynosi spodziewanych efektów. Brak wspierania procesu przez właściwych interesariuszy czy grupy zaufania publicznego często prowadzi do ograniczonego zaangażowania podmiotów, których

⁶⁹ Skuteczna partycypacja publiczna NGO, <http://partycypacjango.kolping.pl> (dostęp: 13.01.2018)

zdanie i opinia mogą znacząco wpłynąć na wypracowanie właściwego rozwiązania. Szansą na poprawę tej sytuacji jest bez wątpienia zaangażowanie w proces zarządzania przyrodą nie tylko instytucji tradycyjnie zajmujących się ochroną środowiska, ale również pozyskiwanie sojuszników z innych sfer życia społeczno-gospodarczego. Stworzenie takiej koalicji i zapewnienie warunków dla jej współpracy miałyby pozytywne przełożenie na podejmowane decyzje niż gdyby odbywało się to tylko przez jednostki administracji. Ograniczona współpraca różnych środowisk i słaba wymiana informacji bezpośrednio przekładają się na brak synergii w rozwiązaniach przestrzennych i infrastrukturalnych. Przykładem jest projektowanie systemów wodnych i kanalizacji miejskiej, w których bardzo rzadko uwzględnia się aspekty przyrodnicze, estetyczne i społeczne. Brak powszechnie stosowanych procedur partycypacji i niski poziom świadomości i zapewnienia faktycznego wpływu społeczeństwa na kształtowanie krajobrazu polskich miast sprawiają, że poziom zaangażowania mieszkańców, inwestorów, projektantów, architektów, urbanistów i decydentów, jest niski.

Określenie procedur dla zintegrowanego planowania, projektowania i zarządzania zieloną i błękitną infrastrukturą miasta daje możliwość powiązania priorytetów ekologicznych, hydrologicznych, przestrzennych, społeczno-kulturowych, technicznych i ekonomicznych przez powoływanie multidyscyplinarnych zespołów projektowych, partycypację społeczną i partnerstwo publiczno-prywatne. Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej skuteczna komunikacja społeczna jest efektem zaangażowania możliwie jak największej reprezentacji grup społecznych i zawodowych. W tym celu należy właściwie rozpoznać problem, zidentyfikować szeroką listę interesariuszy, a następnie zastosować odpowiednie w danym przypadku formy komunikacji.

Zarówno podczas prac warsztatowych, telekonferencji, jak i dyskusji w e-przestrzeni, będą stosowane następujące założenia:

- efekty warsztatów są wspólnym dorobkiem wszystkich osób zaangażowanych w pracę,
- podczas warsztatów nie ma biernych obserwatorów/obserwatorek,
- każda osoba i każdy głos na warsztacie są tak samo ważne,
- po spotkaniu powinno zostać przygotowane podsumowanie prac i udostępnione uczestnikom do wglądu

oraz zasady pracy:

- bądź otwarty/otwarta i nie cenzuruj się,
- zabierając głos, najlepiej mów krótko i na temat,
- bądź konstruktywny/a, a nie destruktywny/a – jeśli masz inny pogląd, nie zadowolaj się negowaniem, ale zgłoś własny pomysł,
- buduj na pomysłach innych,
- bierz odpowiedzialność za swoje propozycje oraz efekty pracy całej grupy⁷⁰.

Aktywne społeczeństwo jest niezbędnym elementem efektywnego prowadzenia dialogu społecznego, co jest istotne dla realizacji działań planowanych w programach ochrony przyrody, szczególnie na obszarach miejskich. Mieszkańcy i przedstawiciele lokalnej gospodarki najlepiej potrafią zdefiniować główne problemy i zagrożenia oraz szanse rozwoju. Bez ich uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji wszelkie plany i strategie związane z zarządzaniem i gospodarowaniem przyrodą mogą okazać się nieskuteczne. Przykładem jest planowanie inwestycji, zwłaszcza tych, które mogą potencjalnie wpływać na środowisko. Do wypracowania rozwiązań, które są racjonalne z ekonomicznego i technicznego punktu widzenia, a jednocześnie są akceptowalne społecznie, konieczna jest ścisła współpraca między przyrodnikami, projektantami, mieszkańcami i inwestorem.

Wiele przykładów z zagranicy (Wielka Brytania, Francja, Holandia, Niemcy)⁷¹ i z kraju (np. Kraków, Łódź) jest dowodem na to, że partycypacja społeczna może być prowadzona z sukcesem. Polska powinna korzystać z rozwiązań i dobrych praktyk stosowanych w krajach zachodnich, mających bogatą tradycję partycypacyjną, i ewentualnie dostosowywać je do lokalnych wymagań.

⁷⁰ Opracowane na podstawie wcześniejszych doświadczeń zespołu GIG, m.in. w ramach działań rewitalizacyjnych oraz warsztatów w ramach realizacji projektu REURIS oraz Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych: Markowska M., Gieroszka A., Trząski L., Konsultacje społeczne i instytucjonalne w aspekcie zarządzania środowiskiem. Model partycypacyjny, http://azrtz.gig.eu/sites/default/files/azr_tz_modul_i_4.pdf (dostęp: 21.03.2018)

⁷¹ Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012

9. METODY I TECHNIKI POZYSKIWANIA INTERESARIUSZY DO UCZESTNICTWA W PRACACH GRUPY DOCELOWEJ

Praktyka wielu krajów pokazuje, że warunkiem dobrego zarządzania przyrodą miejską jest udział obywateli w podejmowaniu publicznych decyzji, świadome i aktywne uczestnictwo mieszkańców we współdecydowaniu o sprawach miasta.

Poziom partycypacji publicznej warunkują pewne czynniki i mechanizmy, które dostosowywane są do zmiennej charakterystyki jednostki i całej społeczności. Wśród ogólnych czynników, które wpływają na dany stopień partycypacji, wyróżnia się⁷²:

- kompetencje mieszkańców – wiedza i doświadczenie ich przedstawicieli (tj. określonych organizacji), które przekładają się na umiejętne wykorzystywanie dostępnych instrumentów w celu zaznaczenia swojego stanowiska w życiu publicznym,
- funkcjonowanie w gminie silnych i dobrze zorganizowanych grup interesów, zdeterminowanych do osiągnięcia zamierzonych celów,
- ogólna atmosfera w gminie oparta na wzajemnym zrozumieniu poszczególnych grup interesu, ich współdziałanie, posiadanie umiejętności przedkładania wspólnego dobra ponad własne interesy,
- pozytywny i otwarty stosunek władarzy do dzielenia się władzą z mieszkańcami/interesariuszami,
- rozwiązania formalnoprawne dotyczące włączania różnych grup interesariuszy w proces uchwałodawczy.

Osiągnięcie zadowalającego poziomu partycypacji publicznej interesariuszy to proces stopniowy i długofalowy, któremu, w zależności od rodzaju gminy i przedmiotu konsultacji, sprzyja jeden zbiór czynników, a inny – przeszkadza.

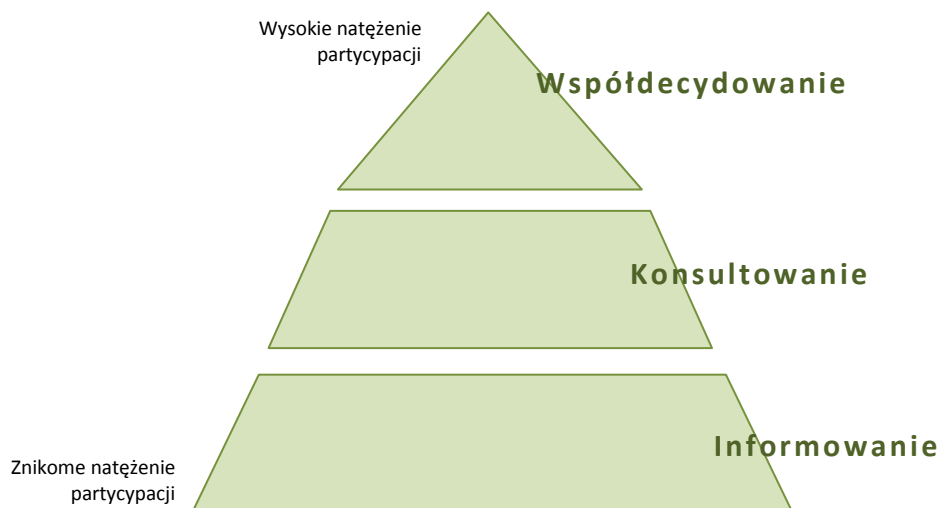
Partycypacja społeczna w obszarze zieleni miejskiej zakłada udział obywateli w wymianie/obiegu informacji i w podejmowaniu decyzji w kwestii gospodarowania zielenią w mieście. Metody oraz mechanizmy partycypacji obywateli w procesie zarządzania i gospodarowania przyrodą miejską mogą przybierać różnorakie formy, od pozyskiwania

⁷² Olech A. (red.), Przepis na uczestnictwo – Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce, tom II, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013. <http://isp.org.pl/decydujmyrazem/uploads/pdf/2108256174.pdf>

i przekazywania informacji, przez aktywny udział w konsultowaniu decyzji, po współtworzenie miejskiej zielono-błękitnej infrastruktury⁷³.

Wyróżnia się trzy główne formy zielonej partycypacji (Rysunek 44):

- Informowanie – jest najprostszą formą partycypacji, w najmniejszym stopniu angażującą interesariuszy. Działania władz sprowadzają się do poinformowania obywateli o decyzjach ich dotyczących. Nie występuje w tym przypadku jakikolwiek aktywny wpływ społeczności na ostateczny kształt podejmowanych działań i decyzji.
- Konsultowanie – poza właściwym poinformowaniem zainteresowanych stron, władza daje obywatelom możliwość wypowiedzenia się na temat planowanych działań. Osoby biorące udział w konsultacjach mają możliwość wypowiedzenia się na dany temat i wygłoszenia opinii w konkretnej sprawie. Głosy obywateli są więc rozważane, choć nie ma gwarancji, że zostaną uwzględnione w całym procesie decyzyjnym.
- Współdecydowanie – komunikacja i działania prowadzone są dwustronnie. Współdecydowanie oznacza pełne partnerstwo między władzą a społeczeństwem (interesariuszami), polegające na przekazaniu obywatelom części kompetencji dotyczących podejmowanych działań i decyzji.

Rysunek 44. Formy partycypacji

Źródło: oprac. na podstawie tzw. drabiny partycypacji według: Arnstein S.R., A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969

⁷³ Kraszewski D., Zielona partycypacja – partycypacja mieszkańców w gospodarowaniu zielenią miejską, Fundacja alter eko, Warszawa 2016. Publikacja przygotowana w ramach projektu „Zoom na zieleni”, dofinansowanego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Dostęp: <http://altereko.pl/attachments/article/269/ZP.pdf> (dostęp: 14.03.2018)

W celu wypracowania właściwego podejścia do prowadzenia konsultacji w Polsce został opracowany dokument regulujący kluczowe zasady prowadzenia dobrych konsultacji społecznych. Tak zwany **kodeks konsultacji społecznych** został opracowany w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji; obejmuje **7 zasad konsultacji społecznych**, które powinny przyświecać organizatorom procesów konsultacyjnych. Należą do nich⁷⁴:

- **DOBRA WIARA** – konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.
- **POWSZECHNOŚĆ** – każdy zainteresowany tematem powinien móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.
- **PRZEJRZYSTOŚĆ** – informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być powszechnie dostępne. Jasne musi być, kto reprezentuje jaki pogląd.
- **RESPONSYWNOŚĆ** – każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych.
- **KOORDYNACJA** – konsultacje powinny mieć gospodarza odpowiedzialnego za konsultacje tak politycznie, jak i organizacyjnie. Powinny one być odpowiednio umocowane w strukturze administracji.
- **PRZEWIDYWALNOŚĆ** – konsultacje powinny być prowadzone od początku procesu legislacyjnego, w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły.
- **POSZANOWANIE DOBRA OGÓLNEGO I INTERESU PUBLICZNEGO** – ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny w kontekście dobra ogólnego.

Opracowany przez ekspertów społecznych i przedstawicieli administracji Kodeks konsultacji zawiera również sposoby realizacji ww. zasad konsultacji, tj.⁷⁵:

Dobra wiara

- Organizator konsultacji jest gotowy na opinie krytyczne i na wprowadzenie zmian w swojej propozycji, a uczestnicy procesu – na to, by zmienić zdanie, o ile padną przekonujące argumenty.

⁷⁴ <https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacjami-pozarzadowymi/siedem-zasad-konsultacji.htm>

⁷⁵ Tamże

- Organizator konsultacji powinien w jasny i przystępny sposób przedstawić przedmiot konsultacji, wyznaczyć czas ich trwania i określić, kiedy planuje przedstawienie odpowiedzi na opinie i podsumowanie ich wyników.
- Organizator konsultacji musi dać zainteresowanym obywatelom odpowiedni czas na zebranie argumentów i przedstawienie odpowiedzi.
- Materiały do konsultacji muszą być przygotowane rzetelnie – a więc muszą być jasne, zrozumiałe i możliwie zwięzłe (albo mieć zwięzłe i zrozumiałe streszczenie).
- Dobrą praktyką jest zaopatrzenie materiałów w pytania, aby każdy mógł zrozumieć, przed jakim wyborem stoi w danej sprawie.

Powszechność

- Organizator konsultacji informuje o rozpoczęciu konsultacji w miejscu ogólnodostępnym.
- Zalecane jest umieszczanie propozycji na publicznie dostępnej platformie internetowej służącej konsultacjom społecznym, a docelowo na stworzonej w tym celu wspólnej platformie rządowej.
- Oprócz tego organizator konsultacji musi jednak podjąć wysiłek, aby ustalić, kogo dana sprawa interesuje lub w szczególny sposób dotyczy. Dowodem, że zadał sobie ten trud, jest publiczna lista interesariuszy, do których został przesłany konsultowany dokument; lista taka powinna być jawna i otwarta na kolejne zgłoszenia.
- Organizator konsultacji musi zadbać o to, aby dokumenty przedstawione on-line były zapisane w formacie umożliwiającym szybkie wyszukiwanie treści (zatem nie mogą to być np. skany pism).
- Pomocniczo dokument powinien być także zamieszczony w jednym z technologicznie neutralnych formatów umożliwiających edytowanie.
- Organizator konsultacji powinien aktywnie docierać do zainteresowanych, zwłaszcza do grup, które nie korzystają z dostępnych mechanizmów konsultacji (nie wystarczy publikacja informacji o konsultacjach – należy zaprosić do udziału w konsultacjach osoby i instytucje z listy interesariuszy).
- Przedmiot konsultacji powinien być przedstawiony w sposób zrozumiały nie tylko dla ekspertów, ale również dla zainteresowanych nim obywateli. Opinie powinny być zbierane w sposób właściwy dla przedmiotu konsultacji (nie zawsze na piśmie, nie tylko

on-line) z uwzględnieniem ułatwień dla osób z niepełnosprawnością, które mogą napotykać trudności w dostępie do konwencjonalnych stron internetowych.

Przejrzystość

- Organizator konsultacji informuje o harmonogramie konsultacji i publikuje bez zbędnej zwłoki kolejne wersje dokumentu i zgłaszane uwagi.
- Jawne są wszystkie zgłoszone uwagi (i ich autorzy), a także odpowiedzi organizatora konsultacji.
- Organizator decyduje, czy dopuszcza opinie anonimowe (przyczyny przyjęcia takiego trybu postępowania muszą być wyjaśnione). Organizator konsultacji musi w takim przypadku wyjaśnić, jak rozkładają się opinie. Opinie anonimowych nie można przyjmować podczas prac nad projektami aktów prawnych.
- Zamknięte spotkania eksperckie nie są formą konsultacji społecznych.

Responsywność

- Podsumowanie konsultacji powinno nastąpić w terminie podanym na początku konsultacji.
- Podsumowanie konsultacji powinno mieć formę publicznie dostępnego dokumentu z zestawieniem zgłoszonych opinii i merytorycznym odniesieniem się do nich. Konieczny jest załącznik ze zmienionym w wyniku konsultacji dokumentem i omówienie następnych kroków.
- Odpowiedzi muszą uzasadniać podjęte decyzje i być przygotowane w języku zrozumiałym dla pytających – czasem lepiej przygotować odpowiedzi zbiorcze, aby umożliwić całościowy ogląd tematu. Jeśli w toku konsultacji organizator otrzymał bardzo dużą liczbę opinii i uwag, może opublikować zbiorcze, jasne odpowiedzi w jednym miejscu, do którego zabierający głos obywatele mają dostęp.
- Publikując wyniki konsultacji organizator konsultacji musi zadbać, aby dowiedziały się o tym osoby, które zgłosiły opinie przez publikowanie odpowiedzi na ogólnodostępnym portalu, na którym prowadzone były konsultacje.
- Prawidłowo przygotowane odpowiedzi stają się wkładem w debatę publiczną – można się do nich odwoływać w dalszych dyskusjach.

Koordinacja

- Zaczynając konsultacje trzeba wskazać ich gospodarza (osobę zapraszającą do konsultacji). Powinien to być ktoś, kto pełni istotne funkcje decyzyjne (minister, sekretarz stanu, dyrektor departamentu, naczelnik), w zależności od zasięgu i przedmiotu konsultacji.
- Gospodarz konsultacji powinien angażować w proces konsultacji podległą mu administrację.
- Gospodarz może wyznaczyć koordynatora procesu konsultacji. Należy o tym poinformować uczestników konsultacji.

Przewidywalność

- Proces akceptowania podjętych już decyzji oraz zbieranie opinii w czasie krótszym niż 7 dni nie jest formą konsultacji.
- Konsultacji nie rozpoczyna się dopiero w momencie konfliktu. Dobrze przeprowadzone konsultacje mogą potencjalnemu konfliktowi zapobiec.
- Co do zasady proces konsultacji jest poprawny, jeśli:
 - zostaje uruchomiony na możliwie najwcześniejszym etapie tworzenia polityki publicznej i jej założeń – im wcześniej konsultacje się zaczynają, tym większy przynoszą pożytek,
 - czas przeznaczony na wyrażenie opinii na każdym etapie prac nie jest krótszy niż 21 dni,
 - w harmonogramie konsultacji przewidziany jest czas na analizę opinii i przygotowanie odpowiedzi.

Poszanowanie dobra ogólnego i interesu publicznego

- Celem konsultacji jest wzajemne wysłuchanie racji.
- Jeśli interesariusz zgłosił pogląd nieuwzględniony w ostatecznym stanowisku organizatora konsultacji, ma prawo dowiedzieć się, jakie stały za tym przesłanki.
- Podejmując decyzję, organizator konsultacji kieruje się nie siłą nacisku, ale interesem publicznym i dobrem ogólnym. Bierze pod uwagę racje zgłaszane w trakcie konsultacji, a także to, przez kogo są one wyrażane. Przeważać powinna jednak troska o szeroko

rozumiany interes publiczny, w tym interes tych, którzy nie brali udziału w konsultacjach⁷⁶.

Projekt INTEGRAPLAN *Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast* zakłada wykorzystanie następujących inicjatyw związanych z pozyskiwaniem interesariuszy do uczestnictwa w pracach grupy:

- wspieranie zaangażowania lokalnych grup interesariuszy na rzecz udziału w części warsztatowej projektu,
- opracowanie krótkich artykułów prasowych, mających za zadanie poinformowanie potencjalnych uczestników o planowanych pracach oraz zainteresowanie udziałem w części warsztatowej projektu,
- opracowanie oprawy graficznej projektu – zaprojektowany został logotyp, dobrana atrakcyjna kolorystyka i szata graficzna; przez swoją wyrazistą i atrakcyjną formę działanie to będzie służyć większemu zainteresowaniu przedsięwzięciem potencjalnych uczestników,
- opracowanie graficzne i merytoryczne plakatów i ulotek, służących bezpośrednio naborowi uczestników,
- opracowanie strony internetowej, dzięki czemu osoby zainteresowane tematyką projektu będą mogły dotrzeć do informacji nt. terminów spotkań, webinarium, grup tematycznych operujących w przestrzeni wirtualnej oraz podstawowych wiadomości z przedmiotowego zakresu; strona internetowa będzie na bieżąco aktualizowana do końca trwania projektu,
- promocja spotkań warsztatowych przez udostępnione przez władze gminne kanały komunikacji: emisję zwiastunów zamieszczanych na stronach urzędów gmin, zachęcających do odwiedzenia głównej strony internetowej projektu, wykorzystanie ogólnodostępnych tablic informacyjnych do zamieszczania informacji o planowanych spotkaniach oraz przez kolportaż plakatów informujących o projekcie, terminach i przedmiocie planowanych warsztatów,
- aktywne zachęcanie przedstawicieli grupy docelowej do udziału w części warsztatowej projektu (udział stacjonarny i wirtualny); działanie to będzie realizowane w trakcie wytypowanych miejskich imprez plenerowych o charakterze ekologicznym; w ramach

⁷⁶ Ibidem

tego działania, w celu zainteresowania tematem realizowanego projektu, rozdawane będą torby ekologiczne z broszurami zawierającymi informacje o realizowanym przedsięwzięciu,

- prezentacja posterowa instalacji edukacyjnej w siedzibach gmin i na plenerowych imprezach o charakterze ekologicznym, prezentującej przykłady rozwiązań oraz dobre praktyki, zawierające minimum dwa elementy: aktualny stan przyrody w danym miejscu i komputerową wizualizację przyszłości + dobre przykłady z innych międzynarodowych projektów.

Planowanym rezultatem będzie pełna reprezentacja lokalnych grup interesariuszy, przedstawicieli grup zawodowych, mających największy wpływ na ochronę przyrody, w trakcie całego cyklu zajęć warsztatowych. Projekt ma charakter kompleksowy i został nakierowany na międzysektorową integrację działań różnych grup zawodowych wpływających na stan przyrody, jej ochronę, kształtowanie zielonej infrastruktury miasta, usługi ekosystemowe.

LITERATURA

- ABC KONSULTACJI – Krótki przewodnik po metodach i technikach prowadzenia konsultacji społecznych, Projekt Społeczny 2012, Warszawa 2010
- Ackland A., Dialogue by Design, A Handbook of Public & Stakeholder Engagement, Dialogue by Design, Londyn, 2012
- Arnstein S.R., A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969
- Belfast Urban Area Plan 2001: Reassessment of Development Land – Urban Design Technical Supplement, DoENI (Department of the Environment for Northern Ireland, Belfast), 1996
- Benedict M.A., McMahon E.T., Green Infrastructure: Smart Conservation for the 21st Century. Washington, D.C., Sprawl Watch Clearing House. May 2002
- COM, 2011: 17 final. Wkład polityki regionalnej w zrównoważony wzrost w ramach strategii „Europa 2020”. Dokument roboczy służb Komisji, SEC (2011), 92 final
- COM, 2013: 249 final. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zielona infrastruktura – zwiększanie kapitału naturalnego Europy. SWD (2013), 155 final
- Czyżewska A., Jak planować proces rewitalizacji społeczno-gospodarczej przestrzeni miejskiej?, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia
- Dębczyński J., Rola partycypacji społecznej w tworzeniu wieloletnich planów inwestycyjnych przez samorządy, 2000
- Diagnoza strategiczna. Załącznik nr 1 Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015–2020 z prognozą do roku 2025, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Delta Partner Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych, grudzień 2015
- EEA, 2011: Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems
- Kondracki J., Geografia regionalna Polski. Warszawa: PWN, 2002
- Kraszewski D., Zielona partycypacja – partycypacja mieszkańców w gospodarowaniu zielenią miejską, Fundacja alter eko, Warszawa 2016
- Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004
- Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016-2023, Instytut Badawczy IPC Spółka z o.o., Wrocław 2017
- Markowska M., Gieroszka A., Trząski L., Konsultacje społeczne i instytucjonalne w aspekcie zarządzania środowiskiem. Model partycypacyjny, Akademia Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice, 2015. http://azrtz.gig.eu/sites/default/files/azr_tz_modul_i_4.pdf
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Partyzantów w Mielcu – uchwalony Uchwałą Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 9 czerwca 2017 r.
- Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J., Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts, „The Academy of Management Review”, Vol. 22, No. 4, 1997
- Olech A. (red.), Przepis na uczestnictwo – Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce, tom II, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013
- Pawlewicz K., Pawlewicz A., Rola partycypacji społecznej na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej; 2010, nr 83, s. 71-80
- Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012, s. 49-70
- Pilch A., Zawartka P., Rozlewianie się miast jako zagrożenie dla gospodarki zlewniowej i usług publicznych oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 79-94

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Mielca, ATMOTERM S.A., Mielec 2015

Polko A., Rewitalizacja, w tym problematyka programów rewitalizacji – szkolenie, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Wydział Rozwoju Regionalnego, czerwiec 2017

Praca zbiorowa, Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec 2016

Program Ochrony Środowiska dla Miasta Mielca na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021–2024, ATMOTERM S.A., Mielec 2016

Reweda D., Mapa interesariuszy, 2016, <https://productvision.pl/2016/mapa-interesariuszy/>

Rzeki w miastach – przestrzenie pełne życia. Podręcznik projektu REURIS, 2012; część II: Zaangażowanie interesariuszy projektu wraz z planowaniem partycypacyjnym

Skalny A., Markowska M., Usługi ekosystemów w przestrzeni miasta. Integracja oczekiwań względem wzrostu gospodarczego i wysokiej jakości przestrzeni przyrodniczej, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 95-106

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca, Geoprofit, Warszawa-Mielec, 2015

Susmarsi S., Zarządzanie interesariuszami w projektach realizowanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance Vol. 15, No. 2/1/2017

Trząski L., Gieroszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 21-37

Trząski L., Gieroszka A., Zielona infrastruktura i zielono-niebieskie korytarze w strukturze przestrzennej miast – podejście teoretyczne i praktyczne. Zasada ciągłości przestrzennej ekosystemów, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015

Trząski L., Gieroszka A., Ochrona i kształtowanie przyrody w przestrzeniach miejskich, prezentacja szkoleniowa w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju, Główny Instytut Górnictwa, 2012

Trząski L., Pierzchała Ł., Zielona infrastruktura miasta w świetle krajowych dokumentów strategicznych i operacyjnych, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 5-20

Tzoulas K., et al., 2007, Promoting ecosystem and human health in urban areas using Green Infrastructure: A literature review, Landscape and Urban Planning 81 (2007), 167–178

Akty prawne

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory

Uchwała Nr V/38/03 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 20 marca 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Miejskiej Mielec

Uchwała Nr XXXIII/335/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 26 kwietnia 2017 r. o zmianie uchwały w sprawie uchwalenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Mielca na lata 2016-2023

Uchwała Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Mielcu z dnia 9 czerwca 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Partyzantów w Mielcu

Zarządzenie nr 120.392.2018 Prezydenta Miasta Mielca z dnia 16 kwietnia 2018 r. o zmianie zarządzenia w sprawie Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miejskiego w Mielcu

Źródła internetowe

<http://altereko.pl>

<http://azrtz.gig.eu>

<http://www.e-mielec24.pl>

<https://www.hej.mielec.pl>

<http://www.muzeum-mielec.pl/index.php/palacyk-siedziba>

<http://isp.org.pl>

<http://karpackiuniwersytet.ekopsychologia.pl>

<https://www.mpips.gov.pl>

<http://partycypacjaobywatelska.pl/>

<http://www.partycypacjango.kolping.pl/>

<https://productvision.pl>

<http://www.resmanagement.pl>

www.unitedutilities.com

<http://www.urban-climate-energy.com>

<https://www.youtube.com>

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Euro-Park Mielec.....	6
Rysunek 2. W Mielcu podobnie jak wielu innych polskich miastach zły stan jakości powietrza występuje najczęściej zimą	8
Rysunek 3. Przykład ochrony obszarów cennych przyrodniczo z jednoczesnym udostępnieniem terenu dla mieszkańców – Katowice, dolina rzeki Ślepiotki	13
Rysunek 4. Mapa osiedli w Mielcu	16
Rysunek 5. Plan Mielca.....	18
Rysunek 6. Mapa Mielca z połowy XIX wieku	21
Rysunek 7. Wisłoka w Mielcu	24
Rysunek 8. Fragmenty gabionowego labiryntu w Parku Leśnym „Góra Cyranowska”	27
Rysunek 9. Sztuczny potok w Parku Leśnym Górka Cyranowska	27
Rysunek 10. Tor saneczkowy w Parku Leśnym Górka Cyranowska	28
Rysunek 11. Plan modernizacji Parku Miejskiego przy ulicy Kazimierza Wielkiego (Park Miejski „Ufo”)	29
Rysunek 12. Park Honorowych Dawców Krwi – widok od strony skrzyżowania ul. Żeromskiego i Jagiellończyka	31
Rysunek 13. Plan zagospodarowania terenu dawnego wysypiska przy osiedlu Smoczka	32
Rysunek 14. Widok na Stawy Cyranowskie od strony ul. Partyzantów	33
Rysunek 15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego rejonie ul. Partyzantów w Mielcu	34
Rysunek 16. Lokalizacja obszaru problemowego	35
Rysunek 17. Jednym z walorów wybranego obszaru problemowego jest dobre skomunikowanie	36
Rysunek 18. Drzewostan obszaru problemowego – Sosna zwyczajna (<i>Pinus sylvestris</i>)	37
Rysunek 19. Drzewostan obszaru problemowego – jednogatunkowe enklawy dębu czerwonego (<i>Quercus rubra</i>)	38
Rysunek 20. Okazy robinii akacjowych (<i>Robinia pseudoacacia</i>) o znacznych obwodach pni	39
Rysunek 21. Drzewa w złym stanie zdrowotnym wymagające usunięcia	40
Rysunek 22. Krzewinki dębu czerwonego w warstwie runa	41
Rysunek 23. Jeżyna popielica (<i>Rubus caesius</i>) w warstwie runa	41
Rysunek 24. Okazy bluszczu pospolitego (<i>Hedera helix</i>)	42
Rysunek 25. Obszar problemowy na tle centrum Mielca	43
Rysunek 26. Powiązanie między obszarem problemowym a „zielonym klinem”	44
Rysunek 27. Przykładowa koncepcja zielonych korytarzy w obszarze zabudowanym	47
Rysunek 28. Łączenie różnych grup interesów w procesie gospodarowania przestrzenią	49
Rysunek 29. Zintegrowane podejście do roli zielonej infrastruktury w rozwoju miasta – na przykładzie strategii dla Parku Olimpijskiego w Londynie	51
Rysunek 30. Ogólne powiązania zielonej infrastruktury ze stanem środowiska, zdrowiem ludności i stanem społeczności	52
Rysunek 31. Przykład korzyści środowiskowych zieleni miejskiej/zielonej infrastruktury	52
Rysunek 32. Przykład korzyści dla terenów sąsiadujących	53
Rysunek 33. Efekt obniżenia temperatury przez roślinność w mieście	53
Rysunek 34. Jedyne przejście przez obszar problemowy	56
Rysunek 35. Elementy infrastruktury na obszarze problemowym	56
Rysunek 36. Nieuporządkowany drzewostan na obszarze problemowym	59
Rysunek 37. Osoby bezdomne przebywające na terenie problemowym	60
Rysunek 38. Miejsce po ognisku w obrębie obszaru problemowego	60
Rysunek 39. Otoczenie obszaru problemowego wymaga estetyzacji	61
Rysunek 40. Mapa interesariuszy	71
Rysunek 41. Zasady postępowania w obrębie zidentyfikowanych grup interesariuszy	72
Rysunek 42. Mapa grup zawodowych	77
Rysunek 43. Drzewo problemów dla lasu przy ul. Korczaka	83
Rysunek 44. Formy partycypacji	94

SPIS TABEL

Tabela 1. Powiązania Ramowej Dyrektywy Wodnej i zielonej infrastruktury	55
Tabela 2. Główni interesariusze instytucjonalni	75
Tabela 3. Matryca relacji problemy – interesariusze	80
Tabela 4. Matryca interakcji	81